

บทที่ ๔

ลักษณะผู้นำของใหม่

จากผลการศึกษาของ Everett M. Rogers สามารถที่จะสรุปลักษณะหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของผู้ที่ยอมรับของใหม่ในแต่ละระดับได้ ดังตารางข้างล่างนี้ คือ

ตารางสรุปลักษณะและพฤติกรรมในการสื่อสารของ adopter categories

ลักษณะ	Innovator	Early adopter	Early Majority	Late Majority	Laggard or Late adopters
๑. ระยะเวลาในการยอมรับ	รับได้ก่อนใคร มีจำนวน ๒.๕%	รับได้รองลงมา มีจำนวน ๑๓.๕%	มีจำนวน ๓๕% ในการยอมรับ	มีจำนวน ๓๕% ในการยอมรับ	กลุ่มสุดท้ายที่จะรับ มี ๑๖%
๒. ทัศนคติและค่านิยม	เป็นแนววิทยาศาสตร์, กล้าเสี่ยง	หัวก้าวหน้า	ค่อนข้างจะหัวโบราณและยึดมั่นในประเพณี	ไม่กล้าเสี่ยงหรือยอมรับในแนวความคิดใหม่	มีความเชื่อแบบพื้นบ้าน, เชื่อไสยศาสตร์, กลัวการเป็นหนี้

ลักษณะ	Innovator	Early adopter	Early Majority	Late Majority	Laggard or Late adopters
๓. ความสามารถ	ระดับการศึกษาสูง มีความเข้าใจสูง	การศึกษาคอนชางดี	การศึกษาคือว่ามาตรฐานนิดหน่อย	การศึกษาคอนชางต่ำ	การศึกษาคำ ขาดความรูความเข้าใจ
๔. การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ	เป็นผู้นำของเขตหรือในองค์กร	เป็นผู้นำในชุมชน	มีการติดต่อภายในชุมชน	ไม่ค่อยออกไปนอกชุมชน, ไม่ค่อยมีกิจกรรมกับกลุ่ม	เป็นสมาชิกองค์กรน้อยมาก คอนชางจะแยกตัว ส่วนใหญ่สนใจ เป็นสมาชิกทางศาสนา มากกว่า
๕. สถานภาพทางสังคม	มีสถานภาพทางสังคมสูงสุด แตกต่าง เกษตรของเขาอาจไม่ได้รับการยอมรับ	มีสถานภาพทางสังคมสูง, ในสายตาของเพื่อนบ้านเป็น " เกษตรกรที่ดี "	สถานภาพทางสังคมคอนชางดี	สถานภาพทางสังคมคอนชางดี	สถานภาพทางสังคมต่ำสุด

	Innovator	Early adopter	Early Majority	Late Majority	Laggard or Late adopters
๖. ธุรกิจการเกษตร	มีขนาดใหญ่ มีกิจกรรมเฉพาะอย่าง และมีประสิทธิภาพ	มีฟาร์มขนาดใหญ่ มีกิจกรรมเฉพาะอย่างน้อย และค่อนข้างมีประสิทธิภาพ	มีกิจกรรมขนาดใหญ่ ความมาตรฐาน นิดหน่อย	มีกิจกรรมขนาดเล็กกว่ามาตรฐาน	มีกิจกรรมขนาดเล็ก รายได้น้อย, เป็นเจ้าของฟาร์มน้อย
๗. แหล่งข่าวสาร	นักวิทยาศาสตร์ ผู้นำของใหม่ หนังสือวิจัย ต่าง ๆ	มีการติดต่อบ่อย ที่สุดกับพัฒนาการ อานเอกสาร เกี่ยวกับการเกษตร	อานเอกสารการเกษตร เพื่อน และเพื่อนบ้าน	เพื่อน และเพื่อนบ้าน	ส่วนใหญ่จากเพื่อน และเพื่อนบ้าน รายการวิทยุ

จะเห็นว่าลักษณะและคุณสมบัติของผู้ยอมรับ แม้จะเป็นในเรื่องเดียวกัน ก็มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่ม กลุ่มคนที่อยู่ในช่วงกลาง ๆ คือพวก Early adopter และ Early Majority แยกต่างกันไปไม่มาก แต่สำหรับพวก Innovators และ Laggards แล้วแตกต่างกันอย่างมากที่สุดและชัดเจนที่สุด

ในการศึกษาลักษณะผู้นำของใหม่ของสมาชิกสหกรณ์โคแอมหนองโพ จำกัด ไม่สามารถที่จะแบ่งลักษณะผู้ยอมรับของใหม่ (ซึ่งในที่นี้หมายถึงการยอมรับการเลี้ยงโคแอม) ออกเป็นระดับต่าง ๆ ๕ ระดับตามตารางข้างต้นได้ เนื่องจากความมุงพร่องในการเลือกตัวอย่างดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นในการศึกษารุ่นนี้จะได้ศึกษาเปรียบเทียบถึงลักษณะของสมาชิกที่เลี้ยงโคแอมมานานปี กับสมาชิกที่เพิ่งหันมาเลี้ยงโคแอมว่าแตกต่างกันอย่างไร และในลักษณะใดบ้าง โดยที่แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่ม ๆ ๓ กลุ่มตามจำนวนปีในการเลี้ยงโคแอม คือ

กลุ่มที่หนึ่ง เป็นสมาชิกที่เลี้ยงโคแอมมานาน ๑ - ๓ ปี เป็นกลุ่มที่เพิ่งหันมาเลี้ยงโคแอม ในขณะที่กลุ่มอื่น ๆ ได้เลี้ยงมาก่อนหน้านั้นแล้ว

กลุ่มที่สอง เป็นสมาชิกที่เลี้ยงโคแอมมานาน ๔ - ๖ ปี เป็นกลุ่มที่เลี้ยงโคแอมมานานพอสมควร

กลุ่มที่สาม เป็นสมาชิกที่เลี้ยงโคแอมมานานตั้งแต่ ๗ ปีขึ้นไป สมาชิกกลุ่มนี้เลี้ยงมานานที่สุด และเป็นกลุ่มแรกที่ยอมรับการเลี้ยงโคแอม

การศึกษาจุดลักษณะของผู้ยอมรับของใหม่นี้ ผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาแต่ไม่ได้เป็นผู้เลี้ยงโคแอม จะไม่อยู่ในข่ายของการศึกษา ซึ่งมีอยู่ ๓ ราย นอกจากนี้สมาชิกที่เลี้ยงบ้างแล้วก็หยุดไป ๒ - ๓ ปี แล้วก็เริ่มหันมาเลี้ยงโคแอมอีกเช่นนี้ก็ไม่นับอยู่ในข่ายของการศึกษาเช่นกัน ซึ่งมีอยู่ ๓ ราย เพราะฉะนั้นจำนวนตัวอย่างทั้งหมดจึงมีเพียง ๑๒๖ คน เท่านั้น แทนที่จะเป็น ๑๓๓ คน

เมื่อใช้จำนวนปีที่เลี้ยงวัวมาเป็นตัวชี้หรือเครื่องวัดในการที่จะดูว่าสมาชิกกลุ่มใดมีการยอมรับเร็วช้าต่างกันอย่างไร โดยที่กลุ่มที่เลี้ยงวัวมานานที่สุดน่าจะเป็นกลุ่มแรกที่รับการเลี้ยงวัวได้เร็วกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนเดียวกัน ซึ่งเท่ากับว่ากลุ่มแรกที่ยอมรับการเลี้ยงวัวเมื่อนั้นเองเป็นผู้นำของใหม่ ที่จะทำให้คนอื่น ๆ ในหมู่บ้านปฏิบัติตามบ้าง เมื่อพิจารณาตามจำนวนวัวในครอบครองของสมาชิกแต่ละกลุ่มแล้วปรากฏว่า (ตารางที่ ๑) ผู้ที่เพิ่งหันมาเลี้ยงวัวเมื่อนั้นหรือเลี้ยงมาเป็นเวลา ๑ - ๓ ปีนั้น มีจำนวนวัว ๑ - ๕ ตัวมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มที่ ๓ ซึ่งเลี้ยงวัวมานาน ๗ ปีขึ้นไปนั้น

ตารางที่ ๑ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่เลี้ยงโคนม จำแนกตามจำนวนปีที่เลี้ยงวัว และจำนวนวัวที่ครอบครอง

จำนวนวัวที่ครอบครอง	จำนวนปีที่เลี้ยงโคนม			
	๑ - ๓ ปี	๔ - ๖ ปี	๗ ปีขึ้นไป	รวม
๑ - ๕ ตัว	๖๐.๘ (๒๘)	๕๐.๐ (๒๒)	๒๗.๐ (๑๐)	๔๗.๒ (๖๐)
๖ - ๑๐ ตัว	๓๘.๘ (๑๖)	๓๘.๑ (๑๕)	๔๐.๕ (๑๕)	๓๖.๒ (๔๖)
๑๑ ตัวขึ้นไป	๔.๓ (๒)	๑๕.๘ (๗)	๓๒.๕ (๑๒)	๑๖.๕ (๒๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๔๕)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๒๓)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนวัวในครอบครองที่น้อยตัวมีน้อยที่สุด แต่จะกลับมีจำนวนวัวตั้งแต่ ๑๑ ตัวขึ้นไปมากที่สุดกว่าทุกกลุ่ม คือร้อยละ ๓๒.๔ กลุ่มที่ ๑ มีอัตราส่วนของผู้ที่มิวัว ๑๑ ตัวขึ้นไปน้อยที่สุด ไม่ถึงร้อยละ ๖ ตัวเลขต่างๆ นี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่เพิ่งมาเลี้ยงวัวขณะนี้ประสบการณ์ต่างๆ ยังมีไม่มาก อาศัยจากการเรียนรู้จากเพื่อนบ้านและเป็นระยะคนที่ทำการเลี้ยงจึงมีจำนวนวัวในครอบครองจำนวนไม่มาก ส่วนพวกที่เลี้ยงมานานปีที่สุดตั้งแต่ ๗ ปีขึ้นไปนั้น มีประสบการณ์เลี้ยงมามากกว่าและเลี้ยง ๆ ไป จำนวนวัวก็เพิ่มมาเองโดยไม่ต้องไปซื้อหาจากไหน ถ้าเคมีแม่วัวอยู่ ๓ ตัว ในเวลา ๒ ปี ก็สามารถมีวัวเพิ่มได้เป็น ๖ ตัว และถ้าโชคที่แม่วัวออกลูกมาเป็นตัวเมียก็จะได้วัวเพิ่มขึ้นอีกในเวลาไม่นานมากนัก ส่วนกลุ่มที่ ๒ ที่เลี้ยงวัวมานาน ๔ - ๖ ปีนั้น เป็นระยะกลาง ๆ จะสังเกตได้ว่าอัตราส่วนของการมีวัวที่น้อยตัวก็มากตัวนั้น อยู่ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง แต่ก็ไม่สูงจนเกินกว่ากลุ่มอื่น พอจะกล่าวได้ว่าผู้ที่เลี้ยงวัวมานาน ๔ - ๖ ปีนั้น เป็นเวลานานพอที่จะกล้าซื้อวัวมาเพิ่มให้มีจำนวนมาก หรือขยายจากที่มีอยู่เดิมให้มากขึ้นได้ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าจำนวนปีที่เลี้ยงวัวมีความเกี่ยวข้องกับจำนวนวัวในครอบครองอย่างไรก็ตามสำหรับตัวอย่างทั้งหมดในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนมากแล้วมีจำนวนวัว ๑ - ๕ ตัวมากที่สุด คือร้อยละ ๔๕.๔ รองลงไปเป็น ๓๕.๓ ที่มีวัว ๖ - ๑๐ ตัว ผู้ที่มีวัวมาก ๒๑ - ๒๕ ตัว มีร้อยละ ๓ ส่วนผู้ที่มีมากที่สุดตั้งแต่ ๓๐ ตัวขึ้นไปนั้นมีอยู่เพียงรายเดียวซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนไม่ถึงร้อยละ ๑

อายุ

ผลจากการศึกษาหมู่บ้าน ๕ แห่งในโคลอมเบีย ปรากฏว่าผู้นำของใหม่โดยปกติแล้วจะเป็นผู้ที่มีอายุน้อย ตามปกติผู้ที่มีอายุน้อยหรืออยู่ในวัยหนุ่มสาวมักจะ

เป็นผู้ที่คิดก้าวหน้าและกระตือรือร้นในการทำกิจการต่าง ๆ มากกว่าผู้ที่มีอายุสูง ในการศึกษาครั้งนี้ได้ถามถึงความคิดในการใช้เงินของสมาชิกฯ แต่ละคนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา โดยมีข้อสมมติว่าถ้าเขามีเงินอยู่ในมือจำนวนหนึ่งคิดว่าจะนำเงินนั้นไปใช้ในทางใด (ตารางที่ ๒) ปรากฏว่าในจำนวนเงิน ๒,๐๐๐ บาทนั้น สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเลี้ยงวัวมานานหรือเพิ่งเลี้ยงก็ตาม จะคอยคล้าย ๆ กัน คือไม่ทราบจะทำอะไร ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่สูงที่สุดสำหรับทุกกลุ่ม คือกลุ่ม ๑ (เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี) กลุ่ม ๒ (เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี) และกลุ่มที่ ๓ (เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป) คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ ๕๒.๒ ๔๗.๗ และ ๕๑.๔ ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจ เป็นเพราะสมาชิกส่วนใหญ่ยังมองไม่เห็นว่าจะนำเงินจำนวนนั้นไปทำอะไร เพราะในขณะที่ถามนั้นเงินจำนวนนี้เป็นเงินที่สมมติขึ้นมา ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่มีเงินก้อนนี้ในขณะสัมภาษณ์ จึงทำให้ไม่สามารถคาดคิดว่าจะนำเงินนั้นไปทำอะไรได้ อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ตอบว่าเป็นค่าใช้จ่ายในบ้านนั้นจะเป็นผู้ที่มีอายุสูง คือ ๕๐ กว่าปีขึ้นไป ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่สูงกว่ากลุ่มคนที่อายุไม่ถึง ๕๐ ปีมาก ทั้ง ๓ กลุ่ม การที่สมาชิกตอบว่าเป็นค่าใช้จ่ายในบ้านนั้น เนื่องจากจำนวนเงินนั้นไม่มากเพียง ๒,๐๐๐ บาทเท่านั้น ซึ่งถ้าเป็นค่าใช้จ่ายในบ้านแล้วก็ใช้ได้เพียงเดือนเดียวเท่านั้น ในภาวะที่ค่าครองชีพสูงอย่างปัจจุบัน ส่วนผู้ที่ตอบว่าจะนำเงินฝากธนาคารหรือเก็บเอาไว้ก่อนนั้น ปรากฏว่ากลุ่มคนที่อายุ ๒๐ - ๓๕ ปี มีอัตราส่วนในการที่คิดจะนำเงินฝากธนาคารสูงกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่าในทุกกลุ่ม ซึ่งพอจะอธิบายได้ว่าเป็นเพราะคนที่อายุน้อยหรืออยู่ในวัยหนุ่มแน่นยังต้องการที่จะเก็บเงินไว้เพื่อความมั่นคงของครอบครัว ในขณะที่คนเฒ่าหรือผู้ใหญ่มีความมั่นคงในครอบครัวอยู่แล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่า คนที่มีอายุน้อยจะมีการลงทุนในการเกษตรสูงกว่าผู้ที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปในทุกกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามที่คาดหมายไว้ คือ ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าย่อมมีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นในการทำงานต่าง ๆ มากกว่า

ตารางที่ ๒ อัตราส่วนร้อยละในการใช้เงิน ๒,๐๐๐ บาท จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การใช้จ่ายเงิน ๒,๐๐๐	เลี้ยงวัว ๑-๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔-๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ					
	๒๐-๓๙	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ +	รวม
ใช้จ่ายในบ้าน	๑๓.๖	๒๕.๐	๑๙.๖	๙.๑	๑๘.๒	๑๓.๖	๑๔.๓	๒๓.๓	๒๑.๖	๑๑.๘	๒๒.๘	๑๘.๑
	(๓)	(๖)	(๙)	(๒)	(๔)	(๖)	(๑)	(๗)	(๘)	(๖)	(๑๗)	(๒๓)
ฝากธนาคาร, เก็บไว้	๑๓.๖	๑๒.๕	๑๓.๐	๓๖.๘	๑๓.๖	๒๕.๐	๒๘.๖	๓.๓	๘.๑	๒๕.๕	๙.๒	๑๕.๗
	(๓)	(๓)	(๖)	(๘)	(๓)	(๑๑)	(๒)	(๑)	(๓)	(๑๓)	(๗)	(๒๐)
ลงทุนในการเกษตร	๑๓.๖	๑๒.๕	๑๓.๐	๙.๑	๙.๑	๙.๑	๒๘.๖	๑๐.๐	๑๓.๕	๑๓.๗	๑๐.๕	๑๑.๘
	(๓)	(๓)	(๖)	(๒)	(๒)	(๔)	(๒)	(๓)	(๕)	(๗)	(๘)	(๑๕)
ไม่ทราบจะทำอะไร	๕๘.๕	๕๐.๐	๕๒.๒	๔๐.๘	๕๘.๕	๔๗.๗	๒๘.๖	๕๖.๗	๕๑.๘	๔๕.๑	๕๓.๘	๕๐.๘
	(๑๒)	(๑๒)	(๒๔)	(๙)	(๑๒)	(๒๑)	(๒)	(๑๗)	(๑๘)	(๒๓)	(๔๑)	(๖๔)
ทำบุญ	๘.๕		๒.๒	๘.๕	๘.๕	๘.๕		๖.๗	๕.๘	๓.๘	๓.๘	๓.๘
	(๑)		(๑)	(๑)	(๑)	(๒)		(๒)	(๒)	(๒)	(๓)	(๕)
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
	(๒๒)	(๒๔)	(๕๖)	(๒๒)	(๒๒)	(๔๔)	(๗)	(๓๐)	(๓๗)	(๕๑)	(๗๖)	(๑๒๗)

เมื่อไ้ถามจำนวนเงินที่เพิ่มมากขึ้นถึง ๑๐,๐๐๐ บาท ผู้ให้สัมภาษณ์
 คิดจะนำเงินก้อนนี้ไปทำอะไรบ้าง (ตารางที่ ๓) คำตอบที่ไ้ส่วนใหญ่ร้อยละ
 ๓๓.๘ ตอบว่าจะลงทุนในการเกษตร รองลงมาร้อยละ ๒๔.๔ จะนำเงินก้อนนี้
 ไปฝากธนาคาร ส่วนผู้ที่คิดว่าเงินจำนวนนั้นน้อยไปทำอะไรไม่ไ้ได้นั้น มีเพียงร้อยละ
 ๗.๑ ซึ่งผู้ที่ตอบเช่นนี้ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกที่มีฐานะดี เลี้ยงวัวมานานและมีวัวจำนวนมาก
 บางรายตอบว่าเงินจำนวนนี้ยังน้อยกว่าค่าอาหาร เสริมของวัวที่เขาต้องจ่ายใน
 แต่ละเดือนค้ยเข้าไป อย่างไรก็ตาม เมื่อไ้พิจารณาตามระดับอายุแล้วจะเห็นไ้ว่า
 สมาชิกสหกรณ์ฯ ทั้ง ๒ กลุ่มอายุ ที่ตอบว่าค้จะซื้อวัวเพิ่มมีแนวโน้ลลดลงตามจำนวน
 ปีที่เลี้ยงที่เพิ่มมากขึ้น คือจากอัตราส่วนร้อยละ ๓๑.๘ มาเป็น ๒๗.๓ และไม่ซื้อ
 เพิ่มเลยในระดัอายุ ๒๐ - ๓๘ ปี ของกลุ่มที่ ๑, ๒ และ ๓ ตามลำดับ ส่วน
 ในระดัอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปก็เช่นเดียวกัน มีแนวโน้ลลดลง ซึ่งแสดงไ้เห็นว่าผู้ที่อยู่
 ในระยะเริ่มต้นเลี้ยงวัวนม หรือในระยะแรก ๆ นั้น จำนวนวัวที่เลี้ยงมีน้อย ครั้น
 จะรอแม่วัวให้ออกลูกมาเพิ่มก็อาจช้าไป และก็ไม่แนค้ยว่าจะออกลูกเป็นคว้เมียหรือ
 เปลา ดังนั้นจึงต้องค้ชยับชยายค้ยการซื้อวัวเพิ่มวิธีนี้ สะดวกรวดเร็ว แต่ก็มีข้อ
 ค้ของระดัชวังมากเช่นกัน เพราะอาจไปไ้แม่โคที่พันธุ์ไม่ค้ให้แม่ไ้ค้่น้อย แต่ส่วน
 ใหญ่สมาชิกต้องส้บให้แน้ใจก่อนซื้อแม่วัวคว้ใหม่เสมอ เพราะราคาไม่ไ้เล็กน้ยเลย
 คว้ ๆ หนึ่งก็เป็นพัน ๆ บาททั้งนั้น ส่วนผู้ที่เลี้ยงวัวมานานโดยเฉพาะกลุ่มที่ ๓
 เลี้ยงมานานกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด มีจำนวนวัวมากอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องซื้อเพิ่ม
 แต่อย่างไ้ใด ถึงซื้อบ้างก็ไม่มากนัก

ตารางที่ ๔, ๖ และ ๘ ต้องการจะศึกษาคว้ว่า ระดัอายุที่แตกต่างกัน
 จะมีผลค้ความค้ค้อ่านในเรื่องต่าง ๆ ค้ไปนี้ว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร คือ

๑. ความค้ค้ในการชยายอาชีพ
๒. ความค้ค้ในการ กู้เงินจากสหกรณ์
๓. ความค้ค้ในการ กู้เงินจากแหล่งอื่น ๆ

ตารางที่ ๓ อัตราส่วนร้อยละของการใช้เงิน ๑๐,๐๐๐ บาท จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การใช้เงิน ๑๐,๐๐๐ บาท	เลี้ยงวัว ๑-๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔-๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ					
	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม
ซื้อวัวเพิ่ม	๓๑.๘ (๗)	๒๙.๒ (๗)	๓๐.๕ (๑๔)	๒๗.๓ (๖)	๑๓.๖ (๓)	๒๐.๕ (๕)		๑๓.๓ (๔)	๑๐.๘ (๔)	๒๕.๕ (๑๓)	๑๘.๘ (๑๔)	๒๑.๒ (๒๗)
ฝากธนาคาร	๙.๑ (๒)	๒๕.๐ (๖)	๑๗.๕ (๘)	๒๗.๓ (๖)	๒๗.๓ (๖)	๒๗.๓ (๑๒)	๕๒.๙ (๓)	๒๖.๗ (๘)	๒๙.๗ (๑๑)	๒๑.๖ (๑๑)	๒๖.๓ (๒๐)	๒๔.๕ (๓๑)
ลงทุนในการเกษตร	๒๗.๓ (๖)	๒๙.๒ (๗)	๒๘.๓ (๑๓)	๓๑.๘ (๗)	๕๐.๙ (๕)	๓๖.๕ (๑๖)	๕๗.๑ (๔)	๓๓.๓ (๑๐)	๓๗.๘ (๑๔)	๓๓.๓ (๑๗)	๓๕.๒ (๒๖)	๓๓.๙ (๔๓)
น้อยไปทำอะไรไม่ได้	๙.๑ (๒)		๙.๓ (๒)	๕.๕ (๑)	๑๓.๖ (๓)	๙.๑ (๔)		๑๐.๐ (๓)	๘.๑ (๓)	๕.๙ (๓)	๗.๙ (๖)	๗.๑ (๕)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๒๒.๗ (๕)	๑๖.๗ (๔)	๑๙.๖ (๕)	๙.๑ (๒)	๕.๕ (๑)	๖.๘ (๓)		๑๖.๗ (๕)	๑๓.๕ (๕)	๑๓.๗ (๗)	๑๓.๑ (๑๐)	๑๓.๕ (๑๗)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๕)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

๑. ความคิดในการขยายอาชีพ

ผลจากการศึกษาปรากฏว่า (ตารางที่ ๔) สมาชิกส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๒.๒ คิดจะขยายอาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน เมื่อดูความแตกต่างในระดับอายุในแต่ละกลุ่มของสมาชิกแล้วจะเห็นได้ว่า กลุ่มที่ ๑ สำหรับผู้ที่อายุ ๒๐ - ๓๔ ปี มีความคิดจะขยายอาชีพในอัตราส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อายุ ๔๐ ปีขึ้นไปเพียงเล็กน้อย ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มที่ ๓ คือ ผู้ที่อายุมากกว่ากลับคิดจะขยายอาชีพในอัตราส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อายุน้อย ส่วนกลุ่มที่ ๒ นั้น ไม่มีความแตกต่างในระดับอายุกับความคิดที่จะขยายอาชีพ ขอให้สังเกตว่ากลุ่มที่ ๓ มีอัตราส่วนในการไม่คิดจะขยายอาชีพน้อยที่สุด ในขณะที่วัยก็อัตราส่วนที่ไม่แน่นอนมากที่สุดด้วย ที่เป็นดังนี้อธิบายได้ว่า กลุ่มที่ ๓ ซึ่งเลี้ยงวัวมานานที่สุด เป็นกลุ่มที่มีกิจการต่าง ๆ ที่ทำอยู่ในขนาดใหญ่อยู่แล้ว คือมีจำนวนวัวจำนวนมากกวากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด ดังนั้นจึงไม่แน่ใจว่าควรจะขยายกิจการที่กำลังทำอยู่นี้ออกไปอีกหรือไม่ ในขณะที่กลุ่มที่ ๑ ซึ่งเลี้ยงวัวมาเป็นเวลาน้อยที่สุด มีความไม่แน่นอน เพราะกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่คิดจะขยายอาชีพมากที่สุด เนื่องจากเพิ่งหันมาทำอาชีพเลี้ยงวัวและวัวที่มีอยู่ก็มีจำนวนน้อย จากตัวเลขในตารางที่ ๓ ก็เห็นได้ชัดว่ามีความต้องการซื้อวัวเพิ่มในอัตราส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด

สำหรับความคิดในการขยายอาชีพนี้อาจเกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจด้วยก็ได้ คือคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจดี อาจคิดจะขยายอาชีพมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่อยกว่า ดังนั้นในการศึกษาเรื่องนี้จึงได้ตั้งเอาฐานะทางเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยที่ในระหว่างเก็บข้อมูลอยู่นั้น เรื่องของรายได้ของสมาชิกแต่ละคนที่เป็นตัวอย่างนั้น เป็นคำถามที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่อยากจะตอบมากที่สุด เพราะเขาเกรงว่าจะมีผลต่อการที่จะต้องไปเสียภาษีรายได้ให้แก่รัฐ ดังนั้นสำหรับฐานะทางเศรษฐกิจที่จะใช้วัดนี้ ได้ถามถึงรายได้รายจ่ายในช่วงปีที่ผ่านม่ว่าพอใช้หรือไม่ คำถามที่ไต่ถามมี ๓ ลักษณะคือ พอใช้และยังมีเงินเหลือเก็บด้วย ส่วนอีกพวกหนึ่งพอใช้พอดี ๆ ไม่มีเงินเก็บไว้ และพวกสุดท้ายคือไม่พอใช้ เมื่อได้นำฐานะทาง

ตารางที่ ๔ อัตราส่วนร้อยละในการขยายอาชีพ จำนวนตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

ความคิดในการ ขยายอาชีพ	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ			รวม		
	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม
คิด	๖๘.๒	๖๒.๕	๖๕.๒	๕๕.๑	๕๘.๑	๕๘.๑	๕๗.๑	๖๓.๓	๖๒.๒	๖๒.๗	๖๑.๘	๖๒.๒
	(๑๕)	(๑๕)	(๓๐)	(๑๓)	(๑๓)	(๒๖)	(๔)	(๑๘)	(๒๓)	(๓๒)	(๔๗)	(๗๕)
ไม่คิด	๒๒.๗	๓๓.๓	๒๘.๓	๒๒.๗	๓๖.๘	๒๙.๕	๒๘.๖	๒๓.๓	๒๘.๓	๒๓.๕	๓๐.๓	๒๗.๖
	(๕)	(๘)	(๑๓)	(๕)	(๘)	(๑๓)	(๒)	(๗)	(๘)	(๑๒)	(๒๓)	(๓๕)
ไม่แน่ใจ	๙.๑	๔.๒	๖.๕	๑๘.๒	๕.๕	๑๑.๔	๑๔.๓	๑๓.๓	๑๓.๕	๑๓.๗	๗.๙	๑๐.๒
	(๒)	(๑)	(๓)	(๔)	(๑)	(๕)	(๑)	(๔)	(๕)	(๗)	(๖)	(๑๓)
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
	(๒๒)	(๒๔)	(๔๖)	(๒๒)	(๒๒)	(๔๔)	(๗)	(๓๐)	(๓๗)	(๕๑)	(๗๖)	(๑๒๗)

เศรษฐกิจในเกณฑ์ดังกล่าวมาศึกษาควบคู่กับความคิดในการขยายอาชีพ (ตารางที่ ๕) จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไร สมาชิกส่วนใหญ่ก็ยังคงคิดจะขยายอาชีพอยู่นั่นเอง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าพวกที่พอใช้แต่ไม่มีเงินเก็บคิดจะขยายอาชีพมากกว่า ซึ่งน่าจะอธิบายได้ว่า กลุ่มคนที่ไม่มีเงินพอใช้ไปวัน ๆ โดยไม่มีเงินออมเอาไว้ใช้ในยามจำเป็นหรือขาดแคลนนั่น มีแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นสูงที่จะคิดขยายอาชีพมากกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีเงินเก็บ การขยายอาชีพถ้าทำได้ผลดีหรือดำเนินกิจการดี ขอมหมายถึงรายได้ที่ติดตามมาด้วย โอกาสที่จะมีเงินเก็บออมไว้ก็มีมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน

๒. ความคิดในการกู้เงินจากสหกรณ์

เมื่อพูดถึงการกู้เงินสหกรณ์ของสมาชิก จะเห็นได้ว่า (ตารางที่ ๖) ส่วนมากแล้วสมาชิกฯ ไม่นิยมกู้เงินสหกรณ์เป็นอัตราส่วนที่สูงมากคือร้อยละ ๖๕.๘ ทั้งนี้เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ต้องการ เป็นหนี้สินใคร เมื่อพิจารณาถึงระดับอายุในแต่ละกลุ่ม ก็จะได้เห็นว่า ผู้ที่กู้เงินส่วนมากแล้วเป็นผู้ที่มีอายุน้อยในทุกกลุ่ม และขณะเดียวกันผู้ที่อายุ ๕๐ ปีขึ้นไป ก็มีอัตราส่วนของการไม่กู้เงินสูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่าในทุกกลุ่มด้วยเช่นกัน เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มที่ ๓ มีอัตราส่วนของการกู้เงินสหกรณ์สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด โดยมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ ๑ และ ๒ ถึงร้อยละ ๑๓.๓ และ ๑๘.๖ ตามลำดับ การกู้เงินแสดงให้เห็นถึงความคิดที่จะลงทุนในการประกอบกิจการงาน กล้าเสี่ยง ซึ่งงานวิจัยของ Rogers ก็ได้กล่าวไว้ว่าพวกผู้นำของใหม่ (Innovators) ซึ่งผู้กล้าเสี่ยง พร้อมที่จะรับเอาแนวความคิดใหม่ ๆ เข้าไว้ เต็มใจที่จะยอมรับความล้มเหลว ถ้าแนวความคิดใหม่นั้นได้พิสูจน์แล้วว่ามันล้มเหลว^๑ นอกจากนี้ แม้ว่าผู้ที่มีอายุระดับ ๒๐ - ๓๕ ปี

^๑ Everett M. Rogers, Diffusion of Innovations, (New York:

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่มีความคิดในการขยายอาชีพ จำแนกตามฐานะทาง เศรษฐกิจและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

ความคิด ในการ ขยาย อาชีพ	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี				เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป				รวม			
	ฐานะทาง เศรษฐกิจ				ฐานะทาง เศรษฐกิจ			ฐานะทาง เศรษฐกิจ							
	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่ มีเก็บ	ไม่พอ	รวม	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่ มีเก็บ	รวม	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่ มีเก็บ	ไม่พอ	รวม	พอมี เก็บ	พอไม่ มี	ไม่พอ	รวม
คิด	๖๔.๓ (๕)	๖๔.๕ (๒๐)	๑๐๐.๐ (๑)	๖๕.๒ (๓๐)	๕๖.๓ (๕)	๖๐.๗ (๑๗)	๕๙.๑ (๒๖)	๕๗.๑ (๘)	๗๖.๐ (๑๔)	๓๓.๓ (๑)	๖๒.๒ (๒๓)	๕๙.๑ (๒๖)	๖๔.๖ (๕๑)	๕๐.๐ (๒)	๖๒.๒ (๓๕)
ไม่คิด	๒๑.๔ (๓)	๓๒.๓ (๑๐)		๒๘.๓ (๑๓)	๓๑.๓ (๕)	๒๘.๖ (๘)	๒๙.๕ (๑๓)	๑๔.๓ (๒)	๒๕.๐ (๕)	๖๖.๗ (๒)	๒๔.๓ (๕)	๒๒.๗ (๑๐)	๒๙.๑ (๒๓)	๕๐.๐ (๒)	๒๗.๖ (๓๕)
ไม่แน่ใจ	๑๔.๓ (๒)	๓.๒ (๑)		๖.๕ (๓)	๑๒.๕ (๒)	๑๐.๗ (๓)	๑๑.๔ (๕)	๒๘.๖ (๔)	๕.๐ (๑)		๑๓.๕ (๕)	๑๘.๒ (๘)	๖.๓ (๕)		๑๐.๒ (๑๓)
รวม	๑๐๐.๐ (๑๔)	๑๐๐.๐ (๓๑)	๑๐๐.๐ (๑)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๑๖)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๑๔)	๑๐๐.๐ (๒๐)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๕)	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ตารางที่ ๖ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่การกู้เงินสหกรณ์จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การกู้เงินสหกรณ์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ					
	๒๐-๓๕	๔๐+	รวม	๒๐-๓๕	๔๐+	รวม	๒๐-๓๕	๔๐+	รวม	๒๐-๓๕	๔๐+	รวม
มี	๕๐.๕	๒๕.๐	๓๒.๖	๕๐.๕	๑๓.๖	๒๗.๓	๕๗.๑	๓๓.๓	๕๕.๕	๓๓.๑	๒๘.๕	๓๕.๖
	(๕)	(๖)	(๑๕)	(๕)	(๓)	(๑๒)	(๕)	(๑๓)	(๑๗)	(๒๒)	(๒๒)	(๔๔)
ไม่มี	๕๕.๑	๗๕.๐	๖๗.๔	๕๕.๑	๘๖.๔	๗๒.๗	๕๒.๕	๕๖.๗	๕๕.๑	๕๖.๕	๗๑.๑	๖๕.๔
	(๑๓)	(๑๘)	(๓๑)	(๑๓)	(๑๕)	(๓๒)	(๓)	(๑๗)	(๒๐)	(๒๕)	(๕๕)	(๘๓)
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
	(๒๒)	(๒๔)	(๔๖)	(๒๒)	(๒๒)	(๔๔)	(๗)	(๓๐)	(๓๗)	(๕๑)	(๗๖)	(๑๒๗)

กู้เงินมากกว่าผู้ที่มีอายุสูงกว่าในทุกกลุ่มก็ตาม แต่กลุ่มที่ ๓ มีผู้ที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป กู้เงินสหกรณ์ในอัตราส่วนที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด

ในเรื่องการกู้เงินนี้ก็เช่นกัน ใ้ค้ นำเอาฐานะทางเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องกับค่าความถี่ที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค้หนัก น่าจะกู้เงินมากกว่าพวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จากตารางที่ ๗ ปรากฏว่าผู้ที่มีเงินสหกรณ์นั้นส่วนใหญ่เป็นพวกที่ไม่มีเงินเก็บ แต่รายจ่ายก็พอใช้ พวกนี้จะมีเงินสหกรณ์มากกว่าพวกที่พอใช้ค้ยและยังมีเงินเก็บอีกค้ยในทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มที่ ๒ ในเรื่องนี้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่พบในตารางที่ ๕ กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่เรียกว่าพอไปค้ได้ แต่ไม่มีเงินเหลือเก็บนั้นคิดจะขยายอาชีพมากกว่าพวกที่มีเงินเก็บ ในขณะที่เดียวกันก็กลุ่มคนเดียวกันนี้ถึงต้องไปกู้เงินสหกรณ์มา เพื่อที่จะลงทุนในกิจการต่าง ๆ ที่กำลังทำอยู่ต่อไป

๓. ความคิดในการกู้เงินจากแหล่งอื่น

นอกเหนือจากการกู้เงินจากสหกรณ์แล้ว ยังได้ศึกษาถึงว่าสมาชิกได้กู้เงินจากแหล่งอื่นอีกบ้างหรือไม่ ซึ่งได้แก่ธนาคาร หรือเอกชนในท้องถิ่น จากตารางที่ ๘ แสดงให้เห็นว่าสมาชิกส่วนใหญ่ไม่กู้เงินจากแหล่งอื่นซึ่งมีมากถึงร้อยละ ๖๕.๘ ที่เหลือออกนั้นเป็นพวกที่กู้เงินจากแหล่งอื่น ซึ่งอยู่ในอัตราส่วนเดียวกันกับพวกที่กู้เงินจากสหกรณ์ สำหรับการกู้เงินจากแหล่งอื่นนั้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มที่ ๑ ยังคงเป็นกลุ่มที่มีอัตราส่วนในการกู้เงินน้อยที่สุด กลุ่มที่ ๒ กลับเป็นกลุ่มที่กู้เงินจากแหล่งอื่นมากที่สุด แทนที่จะเป็นกลุ่มที่ ๓ แต่ก็ในอัตราความแตกต่างกันไม่มากนัก ไม่ถึงร้อยละ ๒ ซึ่งไม่มีความหมาย เมื่อพิจารณาถึงระดับอายุในแต่ละกลุ่มแล้วจะเห็นได้ว่ามีลักษณะตรงข้ามกับการกู้เงินจากสหกรณ์ นั่นคือ ผู้ที่มีระดับอายุ ๒๐ - ๓๕ ปี กลับมีอัตราส่วนในการกู้เงินจากแหล่งอื่นสูงกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่าในทุกกลุ่ม ยกเว้นในกลุ่มที่ ๓ ในเรื่องนี้พอจะอธิบายได้ว่าคนที่ผู้มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป กลับกู้เงินจากแหล่งอื่นมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่านั้นน่าจะเป็นไปได้ว่า การกู้เงินจากธนาคาร หรือแหล่งอื่นที่ไม่ใช่สหกรณ์นั้น สามารถกู้ได้จำนวนมากกว่า และรวดเร็วกว่าจาก

ตารางที่ ๗ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่จ่ายเงินสหกรณ์จำแนกตามฐานะทาง เศรษฐกิจและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การ เงิน สหกรณ์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี				เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป				รวม			
	ฐานะทาง เศรษฐกิจ				ฐานะทาง เศรษฐกิจ			ฐานะทาง เศรษฐกิจ							
	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่ มีเก็บ	ไม่พอ	รวม	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่ มีเก็บ	รวม	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่ มีเก็บ	ไม่พอ	รวม	พอมี เก็บ	พอไม่มี เก็บ	ไม่พอ	รวม
ดู	๑๔.๓	๔๑.๘		๓๒.๖	๓๑.๓	๒๕.๐	๒๗.๓	๔๒.๘	๕๕.๐		๕๕.๘	๒๘.๕	๓๘.๒		๓๔.๖
	(๒)	(๑๓)		(๑๕)	(๕)	(๗)	(๑๒)	(๖)	(๑๑)		(๑๗)	(๑๓)	(๓๑)		(๔๔)
ไม่ดู	๘๕.๗	๕๘.๑	๑๐๐.๐	๖๗.๔	๖๘.๘	๗๕.๐	๗๒.๗	๕๗.๑	๔๕.๐	๑๐๐.๐	๕๔.๑	๗๐.๕	๖๐.๘	๑๐๐.๐	๖๕.๓
	(๑๖)	(๑๘)	(๑)	(๓๑)	(๑๑)	(๒๑)	(๓๒)	(๘)	(๕)	(๓)	(๒๐)	(๓๑)	(๔๘)	(๔)	(๘๓)
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
	(๑๘)	(๓๑)	(๑)	(๔๖)	(๑๖)	(๒๘)	(๔๔)	(๑๔)	(๒๐)	(๓)	(๓๗)	(๔๔)	(๗๕)	(๔)	(๑๒๗)

ตารางที่ ๘ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่กู้เงินจากแหล่งอื่น จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การกู้เงินจาก แหล่งอื่น	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ					
	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม
ผู้ มี ไม่	๓๑.๘ (๓)	๓๓.๓ (๘)	๓๒.๖ (๑๕)	๑๘.๒ (๕)	๕๕.๕ (๑๒)	๓๖.๔ (๑๖)	๕๒.๙ (๓)	๓๓.๓ (๑๐)	๓๕.๑ (๑๓)	๒๓.๙ (๑๔)	๓๙.๕ (๓๐)	๓๕.๖ (๕๕)
	๒๘.๒ (๑๕)	๖๖.๗ (๑๖)	๖๗.๔ (๓๑)	๘๑.๘ (๑๘)	๕๕.๕ (๑๐)	๖๓.๖ (๒๘)	๕๓.๑ (๕)	๖๖.๗ (๒๐)	๖๙.๙ (๒๔)	๗๒.๕ (๓๓)	๖๐.๕ (๕๖)	๖๕.๔ (๘)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๕๕)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๓)

สหกรณ์ ประการสำคัญไม่ต้องถูกหักค่าหุ้นเหมือนกู้เงินสหกรณ์ สามารถได้เงินครบตามจำนวนที่ต้องการได้ และในเรื่องการกู้เงินจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่สหกรณ์นี้ ต้องมีทรัพย์สินไปค้ำประกันไว้เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับเจ้าของเงิน ผู้ที่อายุน้อยอาจจะยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่มากพอจะไปค้ำประกันในการกู้เงินได้ ผู้ที่มีอายุมากน่าจะไม่มีทรัพย์สินหรือมีหลักทรัพย์ที่คิดว่าที่จะนำมาประกันในการกู้เงินได้

ในเรื่องการกู้เงินจากแหล่งอื่นนี้ก็เช่นเดียวกันกับการกู้เงินจากสหกรณ์ได้มาตรฐานทางเศรษฐกิจเข้ามาศึกษาด้วย ในตารางที่ ๕ จะเห็นว่าผู้ที่กู้เงินจากแหล่งอื่นนั้นเป็นพวกที่มีเงินพอใช้ แต่ไม่มีเงินเก็บ ซึ่งพันอัตราร้อยที่สูงกว่าพวกที่มีเงินเก็บในทุก ๆ กลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่คาดหมายได้ว่าพวกที่ไม่มีเงินเก็บก็น่าที่จะต้องไปหาเงินมาเพื่อที่จะได้มาลงทุนในกิจการต่าง ๆ

การศึกษา

จากข้อมูลการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ จังหวัดราชบุรี ปรากฏว่าประชากรอายุ ๑๐ ปีขึ้นไป ที่อ่านออกเขียนได้มีร้อยละ ๘๒^๑ และเมื่อแยกตามระดับการศึกษา ประชากรอายุ ๖ ปีขึ้นไป ปรากฏว่าประชากรชายที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษามีร้อยละ ๘๘.๓ ในขณะที่ประชากรหญิงมีร้อยละ ๘๒.๘ แต่เมื่อถึงระดับมัธยมศึกษา ประชากรชายมีอัตราร้อยละ ๓.๓ หญิงร้อยละ ๔.๖ ส่วนระดับมหาวิทยาลัยนั้น ทั้งชายและหญิงมีอัตราร้อยละ ๑^๒ สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่าร้อยละ ๘๘.๒ ของสมาชิกที่เป็นตัวอย่างมีการศึกษา

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ จังหวัดราชบุรี, (กรุงเทพฯ : กรมทะเบียนการค้าและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖), หน้า ๒๒.

^๒ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔ - ๓๑.

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่กู้เงินจากแหล่งอื่น จำแนกตามฐานะทาง เศรษฐกิจและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การกู้ เงินจาก แหล่งอื่น	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี				เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป				รวม			
	ฐานะทาง เศรษฐกิจ				ฐานะทาง เศรษฐกิจ			ฐานะทาง เศรษฐกิจ							
	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่มี เก็บ	ไม่พอ	รวม	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่มี เก็บ	รวม	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่มี เก็บ	ไม่พอ ใช้	รวม	พอใช้มี เงินเก็บ	พอใช้ไม่มี เก็บ	ไม่พอ ใช้	รวม
ดู	๒๑.๔	๓๕.๕	๑๐๐.๐	๓๒.๖	๒๕.๐	๔๒.๕	๓๖.๕	๒๘.๖	๓๕.๐	๖๖.๗	๓๕.๑	๒๕.๐	๓๗.๕	๗๕.๐	๓๕.๖
	(๓)	(๑๑)	(๑)	(๑๕)	(๕)	(๑๒)	(๑๖)	(๕)	(๗)	(๒)	(๑๓)	(๑๑)	(๓๐)	(๓)	(๕๕)
ไม่ดู	๗๕.๖	๖๔.๕		๖๗.๔	๗๕.๐	๕๗.๑	๖๓.๖	๗๑.๔	๖๕.๐	๓๓.๓	๖๔.๕	๗๕.๐	๖๒.๐	๒๕.๐	๖๕.๓
	(๑๑)	(๒๐)		(๓๑)	(๑๒)	(๑๖)	(๒๕)	(๑๐)	(๑๓)	(๑)	(๒๔)	(๓๓)	(๕๕)	(๑)	(๕๓)
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
	(๑๕)	(๓๑)	(๑)	(๕๖)	(๑๖)	(๒๕)	(๕๕)	(๑๕)	(๒๐)	(๓)	(๓๗)	(๕๕)	(๗๕)	(๕)	(๑๒๗)

ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่เหลือนอกนั้นเป็นผู้ที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ ขึ้นไป ในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละ ๒.๓ เท่านั้นที่มีการศึกษาระดับ ม.ศ. ๔ ขึ้นไป ซึ่งส่วนมากเป็นระดับอาชีวศึกษามากกว่าระดับมหาวิทยาลัย เพราะฉะนั้นในการทำตารางจึงได้รวมตัวอย่างที่มีการศึกษาค่ากว่า ป. ๔ และระดับจบ ป. ๔ เข้าไว้ด้วยกันที่เหลือนอกนั้นก็รวมอยู่ในคอลัมน์เดียวกันหมด เนื่องจากจำนวนตัวอย่างมีน้อย ถ้าจะกระจายออกไปตามระดับการศึกษาแล้วจะทำให้ตัวเลขในแต่ละช่วงกระจายมากเกินไปจนไม่สามารถที่จะวิเคราะห์ให้เห็นความแตกต่างได้ แต่อย่างไรก็ตามแม้จะโดยรวมเข้าไว้แล้วในลักษณะนี้ แต่ตัวอย่างส่วนมากก็มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ เพราะฉะนั้นความแตกต่างในเรื่องระดับการศึกษาที่จะสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ อาจไม่เด่นชัดเท่าที่ควร

ในเรื่องของการศึกษานี้ ได้นำเอาพฤติกรรม การปฏิบัติของสมาชิกที่เป็นตัวอย่างมาศึกษานั้นคือในเรื่องของการปฏิบัติต่อไปนี้คือ

๑. การ ไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์
๒. การ ไปรดน้ำมนต์
๓. การ ทำพิธีแกบน
๔. การ ไปกุมหมอดู

นอกจากนี้แล้วยังได้นำเอาความคิดของสมาชิกในเรื่องเกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาวว่าควรจะมีอาชีพอะไรถึงจะดี โดยได้นำตัวแปรในเรื่องการศึกษา มาพิจารณาว่า ในแต่ละกลุ่มทั้ง ๓ กลุ่ม ซึ่งแบ่งตามจำนวนปีที่เลี้ยงวัวนั้น จะมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไรในการปฏิบัติและความคิดดังกล่าว โดยที่ระดับการศึกษาจะมีผลด้วยหรือไม่กับความประพฤติกดังกล่าวนี้

การ ไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์

ศาสนาประจำชาติไทยคือ ศาสนาพุทธ จากการสำรวจสำมะโนประชากรทั่วประเทศของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปรากฏว่าจังหวัดราชบุรีมีผู้นับถือศาสนาพุทธถึง

ร้อยละ ๔๔.๔ มีเพียงร้อยละ ๑.๓ เท่านั้นที่นับถือศาสนาคริสต์^๑ การนับถือศาสนาของบ้านนั้นมักจะมี เรื่องความเชื่อ นอกเหนือธรรมเนียม รมชาติเข้ามา เกี่ยวข้องด้วยเสมอ แม้คนโดยมากมีความเชื่อศาสนาซึ่งตนนับถืออยู่ด้วยความจริงใจ แต่ที่ยังต้องพึ่งพาอาศัยไสยศาสตร์อยู่ก็ เพราะยังเชื่อว่าไสยศาสตร์อาจแก้ความซัดของ เช่นเจ็บไข้ได้ทุกข์ และภัยอันตรายต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้^๒ ในเรื่องของการทำพิธีสะเคาะเคราะห์ก็เช่นเดียวกัน จากตารางที่ ๑๐ จะเห็นได้ว่ามากกว่าครึ่งของสมาชิกเคยไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์ เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มพบว่า กลุ่มที่ ๑ ไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์มากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มที่ ๓ และกลุ่มที่ ๒ ซึ่งมีความแตกต่างในระหว่างกลุ่มทั้งสองไม่ถึงร้อยละ ๒ เมื่ออยู่ถึงระดับการศึกษาในแต่ละกลุ่มที่จะมีผลต่อการ ไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์ก็จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์ส่วนมากมักจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับจบ ประถมศึกษาปีที่ ๔ หรือต่ำกว่านั้น ยกเว้นในกลุ่มที่ ๑ การที่กลุ่มที่ ๑ ไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อธิบายได้ว่ากลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด โอกาสที่จะไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์จึงมีมากกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนั้นแล้วกลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่เพิ่งจะหันเข้ามาเลี้ยง โคนมประมาณ ๑ - ๓ ปีเท่านั้น ในขณะที่กลุ่มอื่น ๆ เขาได้เลี้ยงกันมานานแล้ว ดังนั้นกลุ่มที่ ๑ จึงอาจประสบกับปัญหาหรืออุปสรรคในการ เลี้ยง โคนมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงทำให้ต้องหันไปพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือธรรมเนียม จึงทำให้มีอัตราส่วนของการไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, เรื่องเคม, หน้า ๒๑.

^๒ เสรีบุร โกลเศศ, ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน, (ธนบุรี: สมเจตน์การพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๖๑.

ตารางที่ ๑๐ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ทำพิธีสะเคาะเคราะห์ จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปทำพิธี สะเคาะเคราะห์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา					
	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป๕ ขึ้นไป	รวม
เคย	๕๒.๖ (๒๐)	๖๒.๕ (๕)	๕๔.๓ (๒๕)	๔๘.๘ (๒๐)	๖๖.๗ (๒)	๕๐.๐ (๒๒)	๕๔.๕ (๑๘)	๒๕.๐ (๑)	๕๑.๘ (๑๕)	๕๑.๘ (๕๘)	๕๓.๓ (๘)	๕๑.๘ (๖๖)
ไม่เคย	๔๗.๔ (๑๘)	๓๗.๕ (๓)	๔๕.๗ (๒๑)	๕๑.๒ (๒๑)	๓๓.๓ (๑)	๕๐.๐ (๒๒)	๔๕.๕ (๑๕)	๗๕.๐ (๓)	๔๘.๒ (๑๘)	๔๘.๒ (๕๔)	๕๖.๗ (๗)	๔๘.๐ (๖๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

การ ไปร ณ์นัค

เมื่อมีการสะเคาะเคาะห้จำเป็นต้งมีการ ณ์นัคควบคู้กันไปควยเสมอ
 แคสำหรับคนอื่ ๆ ที่ไมเคยไปสะเคาะเคาะห้โอกสที่จะไค ณ์นัคมีมก แมแต่
 การไปหาพหที่เคร พนบถอเมือจะควบลาทานกลับบ้านเรือทานกัยปร พรหมณ์นัค
 ไห เพราะถือว่าจะเป็ลลิมงคคแกตัวเรา ทังนี้เพหะการ พร พรหมณ์นัคเป็ล
 พรเพ็ชี่มีมานานเกิคมากอนศานาพุทธ มีก่าเนิมจากลัทธิถือสางเทวดาตั้งแค
 สมัยคิกค่าบรพ^๑ สำหรับสมาชิกที่เป็ลค้วอยางในการ คิกษาครั้งนี้ เมือถมาถึงการ
 ไปร ณ์นัคจะเห็นไคว่า (ตารางที่ ๑๑) มีเพ็ยส่วนนอยไมถึรอยละ ๓๐ ที่
 ไมเคยไปร ณ์นัค นอกนัคเคยไปร ณ์นัคมาแล้ทังสิ้น เมือคู้ถึอัคราส่วนของ
 การไปร ณ์นัคในแคละคู้มแล้พบว่ คู้มที่ ๓ มีอัคราส่วนของการไปร ณ์นัค
 มากที่สุด รองลงไปเป็ลคู้มที่ ๑ และ ๒ ผู้ที่ไปร ณ์นัคส่วนใหญเป็ลผู้ชี่มีการ
 คิกษาระคัจบร ณะปีที ๔ หรือค่ากว่ในอัคราส่วนที่ค้อนชางสูงในทุคคู้ม ยกเวัน
 คู้มที่ ๑ ที่ผู้มีการคิกษาสูงระคัจบร ณะปีที ๕ ชี่นไป ไปร ณ์นัคมากกว่า
 ผู้ชี่มีการคิกษาค่ากว่ เนื่องจากค้วอยางสมาชิกสทคณครรั้งนี้ ส่วนมากแล้มีการคิกษา
 จบร ณะปีที ๔ หรือค่ากว่เส็ยเป็ลส่วนมาก คังนัคจิงอาจไมเห็นควม
 แคค่างอยางเคนชคิในเรื่องของการคิกษากับพคัคิกรรมในเรื่องค่าง ๆ คังกล่าวไค
 อยางเคนชคิ แคสำหรับเรื่องการไปร ณ์นัคนี้ การที่คู้มที่ ๓ มีอัคราส่วนของ
 การไปร ณ์นัคมากที่สุดไมไคหมายความว่าคู้มที่ ๓ จะเป็ลคู้มคนถึล้าหลังหรือ
 อยางไร แคอธิบายไคว่สำหรับคนไทยโดยส่วน วมแล้การไปร ณ์นัคถือเป็ลเรื่อง

---

^๑ วิลเลียม เกลาสเนอร์, "พุทธศาสนาตามแบบชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ", สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (พร ณะคร :
 โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๑), หน้า ๑๔๖.

ตารางที่ ๑๑ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปร่น้ำมนต์ จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปร่น้ำมนต์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา					
	เรียน วัดป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม
เคยไป	๖๘.๔ (๒๖)	๘๗.๕ (๗)	๗๑.๗ (๓๓)	๗๐.๗ (๒๙)	๖๖.๗ (๒)	๗๐.๕ (๓๑)	๗๕.๘ (๒๖)	๕๐.๐ (๒)	๗๕.๗ (๒๘)	๗๒.๓ (๘๑)	๗๓.๓ (๑๑)	๗๒.๔ (๙๒)
ไม่เคยไป	๓๑.๖ (๑๒)	๑๒.๕ (๑)	๒๘.๓ (๑๓)	๒๙.๓ (๑๒)	๓๓.๓ (๑)	๒๙.๕ (๑๓)	๒๑.๒ (๗)	๕๐.๐ (๒)	๒๔.๓ (๕)	๒๗.๓ (๓๑)	๒๖.๗ (๔)	๒๗.๖ (๓๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ที่เป็นสิริมงคลแก่ตัว และงานมงคลต่าง ๆ ก็มีการรณรงค์แพร่ กออยู่แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะ เป็นงานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวชนาศ บวชพระ พระที่เข้ามา ประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ก็มักจะรณรงค์ให้แก่ผู้มาร่วมพิธีอยู่ด้วยเสมอทุกครั้ง กลุ่มที่ ๓ อาจเป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสดีกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในแง่ที่ว่าได้ไปในงานมงคลต่าง ๆ เหล่านี้ไ้บ่อยครั้งกว่าคนในกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นอัตราส่วนในการ ไปรณรงค์จึงมีมากกว่ากลุ่มอื่น แต่อย่างไรก็ตามอัตราส่วนของการ ไปรณรงค์ในกลุ่มที่ ๑ และ ๒ ก็นับว่าค่อนข้างสูงในอัตรามากกว่าร้อยละ ๗๐

การ ไปทำพิธีแก้บน

บริเวณหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลหนองโพนี้มีศาลเจ้าต่าง ๆ จำนวนค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับขนาดของชุมชน ศาลเจ้ามีทั้งศาลเจ้าพ่อ และศาลเจ้าแม่ รวมทั้งสิ้น ๕ แห่งด้วยกัน ศาลเจ้าต่าง ๆ เหล่านี้ไ้แก่ ศาลเจ้าแม่หนองโพ ศาลเจ้าพ่อหมื่นชนะ ศาลเจ้าแม่แสง ศาลเจ้าพ่อสี่ปะขาว ศาลเจ้าแม่บ้านกลาง นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าแบบจีนอยู่หนึ่งแห่งด้วย ศาลเจ้าเหล่านี้ทั้งมานานไม่มีใครทราบ ว่าตั้งมาแต่เมื่อใด ชาวบ้านนี้มีชีวิตความเป็นอยู่ง่าย ๆ ตามธรรมชาติที่แวดล้อมอยู่ คือต้องต่อสู้กับธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา เป็นอย่างเ็นมาตั้งแต่สมัยเมื่อยังไม่ได้นับถือ พุทธศาสนา ชนุ้ชาวบ้านเหล่านี้จึงเชื่อผี นับถือผีเป็นสรณะที่พึ่งว่าเป็นผู้อำนวย สิ่งทีคนต้องการไ้ในเมื่อไม่สามารถจะช่วยตามลำพังตนเองไ้^๑ ดังนั้นเมื่อมีความ ต้องการในเรื่องที่ตนไม่สามารถจะทำให้เกิดขึ้นมาได้ สมาชิกที่เป็นตัวอย่างจึงต้องใช้วิธีคิดสินบนศาลเจ้าต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านด้วยการ ไปบนบานศาลกล่าวขอในสิ่งที่ตนปรารถนา และเมื่อไ้สำเร็จสมตามความประสงค์แล้วก็จะมีการ ไปทำพิธีแก้บน เพื่อเป็นการ เอาใจเจ้าที่ไ้บันศาลสิ่งทีตนปรารถนาไ้ไ้ จากตารางที่ ๑๒ จะเห็นไ้ว่ามีประมาณ ๑ ใน ๔ (ร้อยละ ๒๕.๐) ของสมาชิกที่เคยไปทำพิธีแก้บน

ตารางที่ ๑๒ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่เกษมน์ จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปทำพิธี เกษมน์	เลี้ยงวัว ๑-๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา					
	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป๑-ป๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม
เคยไป	๑๐.๕ (๔)	๓๓.๕ (๓)	๑๕.๒ (๓)	๓๖.๖ (๑๕)	๖๖.๓ (๒)	๓๘.๖ (๑๓)	๒๑.๒ (๓)	๒๕.๐ (๑)	๒๑.๖ (๘)	๒๓.๒ (๒๖)	๔๐.๐ (๖)	๒๕.๒ (๓๒)
ไม่เคย	๘๕.๕ (๓๔)	๖๒.๕ (๕)	๘๕.๘ (๓๔)	๖๓.๔ (๒๖)	๓๓.๓ (๑)	๖๑.๔ (๒๓)	๗๕.๘ (๒๖)	๗๕.๐ (๓)	๗๕.๔ (๒๕)	๗๖.๘ (๘๖)	๖๐.๐ (๕)	๗๕.๘ (๕๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๖๖)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

นอกนั้นเป็นผู้ที่ไม่เคยไปซึ่งมีอัตราส่วนมากกว่า เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มพบว่ากลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่มีผู้ไม่เคยไปแถมมากที่สุดคือร้อยละ ๔๔.๔ รองลงไปเป็นกลุ่มที่ ๓ และกลุ่มที่ ๒ ในอัตราส่วนร้อยละ ๓๘.๔ และ ๒๑.๔ ตามลำดับ ในทางตรงกันข้าม กลุ่มที่ ๑ ก็เป็นกลุ่มที่มีผู้เคยไปทำพิธีแถมน้อยที่สุดเช่นกัน ที่มากที่สุดเป็นกลุ่มที่ ๒ รองลงมาเป็นกลุ่มที่ ๓ เมื่อดูถึงระดับการศึกษาของสมาชิกในแต่ละกลุ่มด้วยกันก็จะเห็นว่า สมาชิกที่ไปทำพิธีแถมนั้นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาจบประถมศึกษาปีที่ ๔ หรือต่ำกว่า มีกเว้นในกลุ่มที่ ๑ ที่ผู้มีการศึกษาคั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ ๕ ขึ้นไปทำพิธีแถมมากกว่า ซึ่งลักษณะเช่นนี้ปรากฏอยู่ในทุกตารางตั้งแต่ตารางที่ ๑๐ ถึงตารางที่ ๑๓ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะฐานตัวเลขต่างกันอย่างมาก ในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาระดับ ป. ๑ - ป. ๔ มีสูงมากเมื่อเฉลี่ยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์หรือในอัตราส่วนร้อยละจึงทำให้อัตราส่วนน้อย แต่ขณะที่ผู้จบการศึกษาระดับ ป. ๕ ขึ้นไปมีจำนวนน้อย เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละจึงทำให้มีค่าสูง จึงได้มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ในเรื่องการไปทำพิธีแถมนี้อาจเป็นไปได้ว่าลักษณะคำถามทำให้ได้คำตอบที่ไม่ตรงกับที่ต้องการนัก ผู้ที่ไม่เคยไปทำพิธีแถมนั้นไม่ได้หมายความว่าไม่เคยบนกับศาลเจ้าเลย แต่อาจหมายความว่า การที่ไม่เคยทำพิธีแถมนั้นเป็นเพราะสิ่งที่เขาบนศาลแล้วต่อเจ้าตามศาลนั้นไม่ได้รับผลตามที่บนไว้ เพราะเมื่อสิ่งที่บนไว้เจ้าไม่บันดาลให้เป็นไปตามความปรารถนาแล้วก็ไม่จำเป็นต้องแถม ดังนั้นเพื่อจะได้คำตอบที่ถูกต้องจริงๆ ควรจะถามว่าเคยบนเจ้าต่าง ๆ บางหรือไม่ ซึ่งคำถามในลักษณะเช่นนี้น่าจะได้คำตอบที่ครอบคลุมมากกว่า

การ ไปกุหลอมกุ

ในบางครั้งคนไทยชอบไปกุหลอมกุเพื่อทำนายโชคชะตา ซึ่งปัจจุบันเรื่องการกุหลอมหรือดูดวงชะตาราศีนี้เป็นที่นิยมกันมาก สังเกตได้จากหน้าหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์รวมทั้งรายเดือนบางฉบับ ต่างก็มีเนื้อที่สำหรับทำนายโชค

ตารางที่ ๑๓ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปชุมนุมออก จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปชุมนุมออก	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา			รวม		
	เรียนวัด ป.๑-ป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป.๑-ป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป.๑-ป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียนวัด ป.๑-ป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม
เคย	๒๑.๑ (๘)	๕๐.๐ (๘)	๒๖.๑ (๑๒)	๓๖.๖ (๑๕)	๓๓.๓ (๑)	๓๖.๔ (๑๖)	๓๘.๔ (๑๓)	๒๕.๐ (๑)	๓๗.๘ (๑๔)	๓๒.๑ (๓๖)	๕๐.๐ (๖)	๓๓.๑ (๔๒)
ไม่เคย	๗๘.๘ (๓๐)	๕๐.๐ (๘)	๗๓.๘ (๓๔)	๖๓.๔ (๒๖)	๖๖.๗ (๒)	๖๓.๖ (๒๘)	๖๐.๖ (๒๐)	๗๕.๐ (๓)	๖๒.๒ (๒๓)	๖๗.๙ (๗๖)	๖๐.๐ (๘)	๖๖.๘ (๘๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๔)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ชะตาราตีแทบทั้งสิ้น ข้อมูลของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า หัวหน้าครัวเรือนชายในเมือง มีอัตราส่วนของผู้ที่เคยไปหาหมอกูเกินกว่า ๑ ครั้ง มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนในชนบท สำหรับการศึกษครั้งนี้สมาชิก สหกรณ์ส่วนใหญ่ไม่เคยไปกุมหมอกู คือร้อยละ ๖๖.๕ เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่ม พบว่ากลุ่มที่ ๑ ไม่เคยกุมหมอกูมากที่สุด รองลงไปเป็นกลุ่มที่ ๒ และ ๓ เหตุผลของการที่คนส่วนใหญ่ไม่เคยไปกุมหมอกู อาจเป็นเพราะว่าอัตราส่วนระหว่าง คนกุมหมอกู ต่อหมอกูอาจไม่ได้สัดส่วนกัน นั่นคือ ผู้ที่เป็นหมอกูในชนบทมีน้อย และ ไม่ได้มีลักษณะเป็นอาชีพ หมอกูหาได้ง่ายและมีมากกว่าสำหรับในเมือง เพียงแต่นั่งรถไปสนามหลวง ก็อาจหาหมอกูได้ง่ายมากตามโคนต้นมะขาม อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่ ๓ มีอัตราส่วนของการไปกุมหมอกูมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มที่ ๒ และ กลุ่มที่ ๑ ลักษณะตัวเลขในตารางเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับตารางที่ ๑๑ - ๑๒ เป็นที่น่าสังเกตว่าในระดัการศึกษาที่จบ ป. ๔ และต่ำกว่านี้มีอัตราส่วนของการไปกุมหมอกูเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนปีที่เลี้ยงวัว ดังจะเห็นได้จากในกลุ่มที่ ๑ ร้อยละ ๒๑.๑ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๖.๖ และร้อยละ ๓๘.๘ ในกลุ่มที่ ๒ และ กลุ่มที่ ๓ ตามลำดับ ลักษณะดังกล่าวเหมือนกันกับลักษณะการไปร่อนขนนัตในตาราง ที่ ๑๑ มาก

ความเชื่อแบบ ไบร ณะประเพณี

สำหรับเรื่องความเชื่อแบบ ไบร ณะประเพณีนั้นวัดจากการประพฤติปฏิบัติ ของสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ

สถาบันประชากรศาสตร์, เอกสารวิจัยหมายเลข ๑๔ ประชากร
ของประเทศไทย : เปรียบเทียบระหว่างชนบทและเมือง, (หน่วยผลิตเอกสาร
 มหาวิทยาลัย, จุฬาฯ ๒๕๑๔), หน้า ๕๐.

๑. การไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์
๒. การไปร่น้ำมันต์
๓. การทำพิธีแกบน
๔. การไปผูกหมอกุ

นอกจากการปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ตัวแปรที่คาดว่าจะชี้ให้เห็นถึงความเชื่อแบบโบราณประเพณีคือ ความคิดความเห็นของสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้จะใช้ความคิดในการให้การศึกษาแก่บุตร และความเห็นในการเลือกบุตรองให้แก่บุตรมาเป็นเครื่องชี้ในความเชื่อแบบโบราณประเพณี

สำหรับการปฏิบัติตัวในค่านต่าง ๆ ตั้งแต่ข้อที่ ๑ - ๔ ข้างบนนั้นได้กล่าวไปบ้างแล้ว เมื่อพูดถึงเรื่องการศึกษา แต่ในเรื่องนี้ได้นำเอาตัวแปรในค่านอายุเข้ามาเกี่ยวข้องกับควย โดยส่วนรวมของตารางแล้ว (ตารางที่ ๑๔ - ๑๗) ตัวเลขรวมในแต่ละตาราง และในแต่ละกลุ่มเหมือนกันกับในตารางที่ ๑๐ - ๑๓ ในเรื่องเดียวกัน ส่วนที่แตกต่างกันออกไป เป็นเรื่องของระดับอายุที่แตกต่างกันในการปฏิบัติตัวในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๑๔ พบว่า สมาชิกที่เคยไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์ที่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๕ ปี ส่วนมากแล้วมักจะไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์มากกว่ากลุ่มคนที่มีอายุสูงคือ ๔๐ ปีขึ้นไป ยกเว้นในกลุ่มที่ ๒ ที่ผู้ที่มีอายุสูงตั้งแต่ ๔๐ ปีขึ้นไปกลับเป็นผู้ทำพิธีสะเคาะเคราะห์มากถึงร้อยละ ๕๕.๑ และมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมดในระดับอายุเดียวกัน การที่ผู้ที่มีอายุไม่มากหรือผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มแน่นไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์มากกว่ากลุ่มคนอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป อธิบายได้ว่า คนกลุ่มนี้ยังผ่านชีวิตมาไม่มาก เมื่อประสบกับเคราะห์กรรมหรือเหตุร้ายต่าง ๆ จึงต้องการทำอะไรสักอย่างเพื่อเป็นการเรียกกำลังใจที่เสียไปให้กลับคืนมา และหรืออย่างน้อยการไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์ไม่ว่าสำหรับคนหนุ่มสาวหรือคนสูงอายุก็ตามที่เป็นที่พึงพอใจได้ทางหนึ่ง คนที่ทำพิธีสะเคาะเคราะห์มีความเชื่อว่ามีประสิทธิภาพแล้วจะทำให้โชคร้ายหรือเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ไต่หายไปหรืออย่างน้อยก็ทำให้เบาบางลงได้

ตารางที่ ๑๔ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปทำพิธีสะเคาะเคราะห์ จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปทำพิธี สะเคาะเคราะห์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ			รวม		
	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม
เคย	๒๓.๖ (๑๔)	๔๕.๘ (๑๑)	๕๔.๓ (๒๕)	๕๐.๙ (๙)	๕๙.๑ (๑๓)	๕๐.๐ (๒๒)	๗๑.๔ (๕)	๕๖.๗ (๑๔)	๕๑.๔ (๑๙)	๕๔.๙ (๒๘)	๕๐.๐ (๓๘)	๕๑.๙ (๖๖)
ไม่เคย	๓๖.๔ (๘)	๕๔.๒ (๑๓)	๕๕.๗ (๒๑)	๕๙.๑ (๑๓)	๕๐.๙ (๙)	๕๐.๐ (๒๒)	๒๘.๖ (๒)	๕๓.๓ (๑๖)	๔๘.๖ (๑๘)	๕๕.๑ (๒๓)	๕๐.๐ (๓๘)	๔๘.๐ (๖๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ตารางที่ ๑๕ พิจารณาถึงระดับอายุในแต่ละกลุ่มจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๕ ปี ไปรคนแน่นตัวมากกว่าระดับอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ในทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มที่ ๒ ที่ผู้ที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ไปรคนแน่นตัวมากกว่าผู้ที่มีระดับอายุ ๒๐ - ๓๕ ปี ถึงร้อยละ ๒๒.๗ จะสังเกตได้ว่า กลุ่มที่ ๒ ซึ่งเลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี นั้น มีลักษณะที่แตกต่างไปจากกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๓ คือตัวเลขต่าง ๆ ไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ลักษณะนี้อธิบายได้ว่ากลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างผู้นำและผู้นำ คือไม่ใช่กลุ่มแรกที่จะยอมรับของใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ใช่เป็นกลุ่มสุดท้ายที่จะยอมรับของใหม่ จึงทำให้มีคุณสมบัติหรือลักษณะที่แตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัด ที่น่าสนใจก็คือในกลุ่มที่ ๓ สมาชิกที่ระดับอายุ ๒๐ - ๓๕ ปี มีการไปรคนแน่นตัวสูงมากที่สุด ไม่มีใครในกลุ่มที่ ๓ ในระดับอายุนี้จะไม่ไปรคนแน่นตัวเลย ตามที่กล่าวมาแล้วว่า โอกาสที่จะไครคนแน่นตัวสำหรับพุทธศาสนิกชนนั้นมีดีมาก แม้แต่การไปหาพระ เพื่อเยี่ยมเยียนหรือเพื่อสนทนาตามปกติก็ ย่อมมีโอกาสที่ไครคนแน่นตัวทั้งสิ้น ดังนั้นเปอร์เซ็นต์ของผู้ที่เคยไปรคนแน่นตัวในกลุ่มต่าง ๆ และระดับอายุต่าง ๆ จึงค่อนข้างสูง

ตารางที่ ๑๖ พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับอายุต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการแก่นในในแต่ละกลุ่มแล้ว จะพบว่าตัวเลขต่าง ๆ สอดคล้องกับตัวเลขในตารางที่ ๑๕ มาก กล่าวคือ ระดับอายุ ๒๐ - ๓๕ ปี ในทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มที่ ๒ จะเป็นผู้ไปทำพิธีแก่นกันมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีอายุระดับ ๔๐ ปีขึ้นไป เคยไปทำพิธีแก่นกันน้อยมาก ที่เป็นดังนี้เพราะเหตุว่าผู้ที่มีอายุมากหรือผู้ใหญ่มักมีความคิดอันรอบคอบมีเหตุผลมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย การตัดสินใจหาใจ ๆ จึงมักจะ เป็นไปด้วยการ กระทำและพิจารณาญาณมากกว่าที่จะให้สิ่งนอกเหนือธรรมชาติ เข้ามาตัดสิน

ตารางที่ ๑๗ ในเรื่องของการไปกุหมอกุญนี้ กลับปรากฏว่ามีลักษณะตรงข้ามกับการทำพิธีแก่น นั่นคือสมาชิกที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป กุหมอกุญมากกว่าระดับอายุที่น้อยกว่าในทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มที่ ๓ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจอธิบายได้ว่า ผู้ที่มีอายุสูงเป็นคนรุ่นเก่าที่ยังคงมีความเชื่อหรือยึดมั่นในเรื่องฤกษ์ยาม หรือดวงดาวต่าง ๆ

ตารางที่ ๑๕ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปร่น้ำมนต์ จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปร่น้ำมนต์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ			รวม		
	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม
เคยไป	๗๗.๓ (๑๗)	๖๖.๗ (๑๖)	๗๑.๗ (๓๓)	๕๕.๑ (๑๓)	๘๑.๘ (๑๘)	๗๐.๕ (๓๑)	๑๐๐.๐ (๗)	๗๐.๐ (๒๑)	๗๕.๗ (๒๘)	๗๒.๕ (๓๗)	๗๒.๘ (๕๕)	๗๒.๘ (๕๒)
ไม่เคยไป	๒๒.๗ (๕)	๓๓.๓ (๘)	๒๘.๓ (๑๓)	๔๐.๙ (๕)	๑๘.๒ (๖)	๒๙.๕ (๑๓)		๓๐.๐ (๕)	๒๔.๓ (๕)	๒๗.๕ (๑๘)	๒๗.๒ (๒๑)	๒๗.๒ (๓๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ตารางที่ ๑๖ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปทำพิธีกรรม จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปทำพิธีกรรม	เลี้ยงวัว ๑-๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ			รวม		
	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม
เคย	๒๓.๓ (๖)	๔.๒ (๑)	๑๕.๒ (๗)	๓๖.๔ (๘)	๔๐.๕ (๙)	๓๘.๖ (๑๗)	๒๕.๖ (๒)	๒๐.๐ (๖)	๒๑.๖ (๘)	๓๑.๔ (๑๖)	๒๑.๑ (๑๖)	๒๕.๒ (๓๒)
ไม่เคย	๗๒.๗ (๑๖)	๙๕.๘ (๒๓)	๘๔.๘ (๓๕)	๖๓.๖ (๑๔)	๕๙.๑ (๑๓)	๖๑.๔ (๒๗)	๗๑.๔ (๕)	๘๐.๐ (๒๔)	๗๕.๔ (๒๕)	๖๘.๖ (๓๕)	๗๕.๙ (๖๐)	๗๙.๘ (๕๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ตารางที่ ๑๗ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปชุมนุมออก จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปชุมนุมออก	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ					
	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม
เคย	๒๒.๗ (๕)	๒๕.๒ (๗)	๒๖.๑ (๑๒)	๓๑.๘ (๗)	๔๐.๘ (๕)	๓๖.๘ (๑๖)	๔๒.๘ (๓)	๓๖.๗ (๑๑)	๓๗.๘ (๑๘)	๒๕.๘ (๑๕)	๓๕.๕ (๒๗)	๓๓.๑ (๕๒)
ไม่เคย	๓๗.๓ (๑๓)	๓๐.๘ (๑๓)	๓๓.๘ (๓๘)	๖๘.๒ (๑๕)	๕๕.๑ (๑๓)	๖๓.๖ (๒๘)	๕๓.๑ (๘)	๖๓.๓ (๑๘)	๖๒.๒ (๒๓)	๓๐.๖ (๓๖)	๖๕.๕ (๘๘)	๖๖.๘ (๘๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๕๐)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ว่าจะมีผลหรือมีอิทธิพลต่อชีวิต การไปชุมนุมอยู่ไม่ใช่ว่าจะดูแต่ในเรื่องการ คาคการณ์ ในอนาคตของตนอย่างเดียวนั้น อาจไปเพื่อขอถูกลงโทษในการขึ้นบ้านใหม่ ถูกลงโทษ แต่งงาน วันดีในการทำบุญ หรือถูกลงโทษอย่างอื่น ๆ ก็แล้วแต่ เพราะฉะนั้นกรณี เช่นนี้ผู้ที่สูงอายุน่าจะได้เป็นผู้ที่ไปหาหมอกันมากกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่า ส่วนผู้ที่อายุน้อย มากนั้นก็มักถือตัวเองว่าเป็นคนสมัยใหม่จึงไม่ค่อยเชื่อหรือไม่ค่อยไปชุมนุมกันมากนัก ประกอบกับผู้สูงอายุผ่านชีวิตมามากมีเรื่องต่าง ๆ ที่ทำให้ต้องกังวลใจมาก การ ไปชุมนุมจึงเท่ากับเป็นการระบายความทุกข์ใจได้ทางหนึ่ง ในขณะที่คนหนุ่มสาว ส่วนใหญ่มักจะชุมนุมอยู่แต่เรื่องคุกร้องกันเสียเป็นส่วนมาก

นอกเหนือไปจากพฤติกรรมในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ความคิดในการให้การศึกษาแก่บุตร เป็นเรื่องหนึ่งที่นำมาใช้วัดในเรื่องความเชื่อแบบโบราณ ประเพณี จากตารางที่ ๑๘ แสดงให้เห็นว่าสมาชิก ที่เป็นตัวอย่างส่วนใหญ่มัก ชอบว่าสุดแล้วแต่สติปัญญาของเด็กว่าจะเรียนได้ถึงระดับไหน ซึ่งมากที่สุดร้อยละ ๕๕.๑ ตัวเลขที่น่าสนใจก็คือในกลุ่มที่ ๓ กลับมีอัตราส่วนน้อยที่สุดในการที่จะให้ บุตร เรียนจนถึงที่สุดไม่ว่าจะเป็นบุตรหญิงหรือบุตรชาย นอกจากนี้ในกลุ่มที่ ๒ ยัง คงมีทัศนคติแบบเดิมที่จะให้การศึกษาแก่บุตรชายมากกว่าบุตรหญิงถึงร้อยละ ๑๓.๖ รองลงไปเป็นกลุ่มที่ ๓ ร้อยละ ๘.๑ ความคิดดังกล่าวมีมานานแล้ว ถึงแม้ว่า ปัจจุบันจะมีระบบการศึกษาแผนใหม่ และรัฐพยายามส่งเสริมให้พลเมืองเห็นคุณค่า ของการศึกษาก็ตาม เพราะเด็กไทยแต่ก่อนนั้นว่าเฉพาะเด็กผู้หญิง ที่จะมีโอกาส เรียนรู้หนังสือนั้นหายาก นอกจากจะเป็นสกุลมากก็มีอันจะกิน แม้กระนั้นก็ไม่ ยอยากให้ลูกผู้หญิงรู้หนังสือ เพราะกลัวจะเล่นเพลงยาว^๑ ส่วนเด็กผู้ชายนั้นนิยม ที่จะให้เป็นครูหนังสือ เพราะจะได้เป็นผู้นำในครอบครัว และในเรื่องนี้จะเห็น

^๑ เสรีบุร โภเศษ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐๓ - ๒๐๔

ตารางที่ ๑๘ อัตราส่วนร้อยละของความคิดเห็นในการให้การศึกษาแก่บุตร จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงดู

ความคิดเห็นในการให้ การศึกษาแก่บุตร	เลี้ยงดู ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงดู ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงดู ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา					
	เรียน วัดป ๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วัดป ๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วัดป ๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วัดป ๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม
แล้วแต่สติปัญญา เด็ก	๒๘.๔ (๒๖)	๓๗.๕ (๓)	๖๓.๐ (๒๘)	๔๖.๓ (๑๘)	๑๐๐.๐ (๓)	๕๐.๐ (๒๒)	๖๖.๗ (๒๓)	๕๐.๐ (๒)	๖๘.๙ (๒๔)	๕๙.๘ (๖๗)	๕๓.๓ (๘)	๕๙.๑ (๗๕)
ส่งให้เรียนถึงที่สุด ทั้งหญิง - ชาย	๑๐.๕ (๔)	๖๒.๕ (๕)	๑๙.๖ (๘)	๑๔.๖ (๖)	๑๓.๖ (๖)	๑๓.๖ (๖)	๑๕.๒ (๕)	๒๕.๐ (๑)	๑๖.๒ (๖)	๑๓.๔ (๑๕)	๔๐.๐ (๖)	๑๖.๕ (๒๑)
ให้ลูกชายเรียนมาก กว่าหญิง	๒.๖ (๑)		๒.๒ (๑)	๑๔.๖ (๖)	๑๓.๖ (๖)	๑๓.๖ (๖)	๖.๑ (๒)	๒๕.๐ (๑)	๘.๑ (๓)	๘.๐ (๘)	๖.๗ (๑)	๗.๙ (๑๐)
ให้จบ มศ. ๕	๑๐.๕ (๔)		๘.๗ (๔)	๑๔.๖ (๖)	๑๓.๖ (๖)	๑๓.๖ (๖)	๖.๑ (๒)		๕.๔ (๒)	๑๐.๗ (๑๒)		๙.๔ (๑๒)
แล้วแต่กำลังเงิน ไม่ทราบ	๗.๙ (๓)		๖.๕ (๓)	๙.๘ (๔)	๙.๑ (๔)	๙.๑ (๔)	๖.๑ (๒)		๕.๔ (๒)	๘.๐ (๘)		๗.๑ (๘)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๔)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๓)

ได้ตั้งแต่แรกเกิดแล้ว ถ้าเป็นเด็กชายให้จับสมุดดินสอวางไว้ในกระดิ่งที่เคঁกนอน จะไคร้จักอ่านเขียนหนังสือ^๑ ทศนคติหรือความเชื่อก็งกล่าวเม่ว่าจะลงเลขมานาน แต่ชาวบานส่วนใหญ่ก็ยังคงยึดถืออยู่

สำหรับเรื่องความคิดเห็นในการเลือกครูองให้บุตร จากข้อมูลในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรในประเทศไทย พบว่าทั้งหัวหน้าครัวเรือนและภรรยาในทุกกลุ่มระดับการศึกษาทั้งเขตเมือง และเขตชนบท มีแนวโน้มส่วนใหญ่โดยทั่วไปในเรื่องการเลือกคุณสมรสของบุตรชายและบุตรสาวที่จะให้บุตร เป็นผู้เลือกคุณสมรสด้วยตนเองทั้งสิ้น โดยที่ปรากฏว่าเกือบทุกกลุ่มระดับการศึกษาให้คำตอบในเรื่องนี้เกินกว่าร้อยละ ๖๐ ทั้งสิ้น^๒ จากการศึกษาครั้งนั้นก็ยังมีแนวโน้มไปในทางเดียวกัน (ตารางที่ ๑๔) นั่นคือร้อยละ ๔๔.๓ ที่ตอบให้บุตรเลือกเอง แต่ในแต่ละกลุ่มอัตราส่วนที่ตอบให้บุตรเลือกคุณสมรสเองก็มากเกินกว่าร้อยละ ๔๐ ทั้งสิ้น มีไม่ถึงร้อยละ ๑๐ ที่ตอบว่าคงใคร่ความยินยอมจากพ่อแม่ก่อนในทุกกลุ่ม อย่างไรก็ตามผู้ที่ตอบว่าลูกยังเล็กอยู่ไม่ได้คิดในเรื่องนี้ หรือยังไม่ถึงเวลา รวมทั้งที่ตอบว่าไม่ทราบก็มีบ้างเป็นส่วนน้อย เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาในแต่ละกลุ่มด้วยแล้วจะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาไม่มีผลเท่าใดนักในเรื่องนี้ เนื่องจากตัวเลขต่าง ๆ ใดตกไปอยู่ในพวกจบประถมศึกษาปีที่ ๔ หรือต่ำกว่านั้นเสียหาย คาค่าตัวเลขต่าง ๆ จึงเพไปข้างเดียวกันมาก จนอาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดขึ้นมาได้

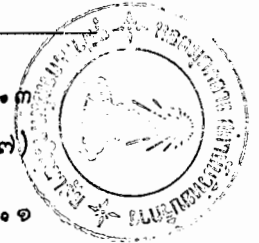
^๑ เสฐียร โภคเศศ, ประเพณีเก่าของไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์ศิลปอักษร, ๒๕๐๐), หน้า ๖๔.

^๒ ภัสสร ลิมานนท์, การเปรียบเทียบทัศนคติของบิดามารดาในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีต่อการเลือกคู่และการตั้งครัวเรือนภายหลังการสมรสของบุตร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๖), หน้า ๖๔ - ๗๐.

ตารางที่ ๑๔ อัตราส่วนร้อยละของความเห็นในการเลือกครูองให้บุตร จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงไว้

ความเห็นในการ เลือกครูองให้ บุตร	เลี้ยงไว้ ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงไว้ ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงไว้ ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา			รวม		
	เรียน วัดป ๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วัดป ๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วัดป ๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วัดป ๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม
ให้บุตรเลือกเอง	๘๖.๘ (๓๓)	๖๒.๕ (๕)	๘๒.๖ (๓๘)	๘๕.๔ (๓๕)	๑๐๐.๐ (๓)	๘๖.๔ (๓๘)	๘๔.๘ (๒๘)	๗๕.๐ (๓)	๘๓.๘ (๓๑)	๘๕.๗ (๔๖)	๗๓.๓ (๑๑)	๘๔.๓ (๑๐๗)
ต้องได้รับความยิน ยอมจากพ่อแม่	๕.๓ (๒)	๑๒.๕ (๑)	๖.๕ (๓)	๗.๓ (๓)		๖.๘ (๓)	๕.๑ (๓)		๘.๑ (๓)	๗.๑ (๘)	๖.๗ (๑)	๗.๑ (๕)
ไม่ทราบ, ลูกยังเล็ก	๗.๘ (๓)	๒๕.๐ (๒)	๑๐.๘ (๕)	๗.๓ (๓)		๖.๘ (๓)	๖.๑ (๒)	๒๕.๐ (๑)	๘.๑ (๓)	๗.๑ (๘)	๒๐.๐ (๓)	๘.๖ (๑๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๔)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

สถานภาพ

โดยทั่วไปแล้วผู้ที่มีสถานภาพสูงในสังคมมักจะเป็นผู้ที่คนในสังคมให้ความนับถือและมักจะมีโอกาสที่จะรู้จักกับบุคคลสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุที่จะทำให้มีความคิดอ่านทันสมัยและก้าวหน้าอยู่เสมอ สำหรับสมาชิกสหกรณ์ที่ศึกษานี้การมีสถานภาพในสังคม หมายความว่า การเป็นกรรมการสหกรณ์ การเป็นประธานกลุ่มสหกรณ์ หรือมีตำแหน่งอย่างหนึ่งอย่างใดในกลุ่มสหกรณ์ นอกจากนี้ยังรวมถึงการเป็นกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน กรรมการศึกษา ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน การมีตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูง ส่วนผู้ที่ไม่มีตำแหน่งใด ๆ ที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่า การศึกษาในเรื่องนี้วัดจากการรู้จักบุคคลสำคัญทั้งในชุมชน อำเภอและจังหวัด ระบุชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นได้แก่ผู้จัดการสหกรณ์ซึ่งในฐานะที่เป็นสมาชิกควร จะรู้จัก ระบุอำเภอก็เป็นนายอำเภอ และระบุจังหวัดเป็นผู้แทนราษฎร ซึ่งในระยะที่ไปเก็บข้อมูลนั้นเป็นระยะที่มีการเลือกตั้งเสร็จสิ้นไปใหม่ ๆ ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ นอกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ระบุจังหวัดอีกคนหนึ่งคือผู้ว่าราชการจังหวัด ข้าราชการ

จากตารางที่ ๒๐ จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้วสมาชิกรู้จักทั้งชื่อและรู้ว่าใครเป็นผู้จัดการสหกรณ์ กลุ่มที่ ๓ มีอัตราส่วนการรู้จักมากที่สุด รองลงไปเป็นกลุ่มที่ ๒ และกลุ่มที่ ๑ การมีตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งหรือการไม่มีสถานภาพใดเลยไม่เป็นอุปสรรคแต่อย่างใดในการรู้จักผู้จัดการสหกรณ์ ทั้งนี้เพราะตัวผู้จัดการเองบริหารงานเก่งและต้องมีการติดต่อใกล้ชิดกับสมาชิกทุกคนอยู่แล้ว จึงไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในระหว่างผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า และผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าแต่อย่างไร ส่วนกลุ่มที่ ๓ มีอัตราการรู้จักสูงสุดก็นับอธิบายได้ว่า กลุ่ม ๓ เป็นกลุ่มที่เลี้ยงวัวนมมานานและเป็นกลุ่มแรกที่เริ่มเลี้ยงก่อนใคร ๆ และบางส่วนของสมาชิกกลุ่มที่ ๓ นี้เป็นกรรมการสหกรณ์และมีตำแหน่งในกลุ่มสหกรณ์ ซึ่งมีจำนวนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด โอกาสที่จะรู้จักผู้จัดการสหกรณ์จึงมีมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ตารางที่ ๒๐ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่รู้จักผู้จัดการสหกรณ์ จำแนกตามสถานภาพและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การรู้จักผู้จัดการ สหกรณ์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	สถานภาพ			สถานภาพ			สถานภาพ					
	มีค่า แห่ง	ไม่มีค่า แห่ง	รวม	มีค่า แห่ง	ไม่มี แห่ง	รวม	มีค่า แห่ง	ไม่มี แห่ง	รวม	มีค่า แห่ง	ไม่มี แห่ง	รวม
รู้จักหรือรู้จักตัว	๘๐.๐ (๕)	๘๐.๕ (๓๓)	๘๐.๕ (๓๗)	๘๗.๕ (๗)	๘๕.๕ (๓๔)	๘๓.๒ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๘๒.๐ (๒๓)	๘๐.๒ (๕๒)	๘๐.๖ (๑๑๕)
รู้จักแต่ตัวไม่รู้จักชื่อ		๕.๕ (๒)	๕.๓ (๒)	๑๒.๕ (๑)		๒.๓ (๑)				๕.๐ (๑)	๑.๕ (๒)	๒.๕ (๓)
ไม่รู้จักเลย	๒๐.๐ (๑)	๑๔.๖ (๖)	๑๕.๒ (๗)		๕.๖ (๒)	๕.๕ (๒)				๕.๐ (๑)	๗.๘ (๔)	๗.๐ (๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

บุคคลสำคัญระดับอำเภอ นั้นจะเห็นได้ว่ามีเพียงหนึ่งในสี่เท่านั้นที่รู้จักทั้งชื่อ และรู้จักหน้าตาของนายอำเภอ (ตารางที่ ๒๑) และในจำนวนเกือบเท่า ๆ กัน ที่ไม่รู้จักเลย ที่น่าสนใจก็คือว่าสมาชิกร้อยละ ๒๖.๘ ที่บอกว่า นายอำเภอคนเก่า พอรูจักบ้างแต่คนใหม่ไม่รู้จักเลย อย่างไรก็ตามในบรรดาสมาชิกรู้จักทั้งชื่อและหน้าตาของนายอำเภอ นั้น กลุ่มที่ ๓ มีอัตราส่วนของการรู้จักมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มที่ ๑ และ ๒ ส่วนผู้ที่ไม่มีตำแหน่งใดอย่างหนึ่งนั้นจะเห็นได้ว่า มีอัตราส่วนของการรู้จักมากกว่าผู้ที่ไม่มีตำแหน่งในทุก ๆ กลุ่ม ลักษณะนี้อธิบายได้ว่าผู้ที่ไม่มีตำแหน่งต่าง ๆ มักมีการติดต่อกับผู้ใหญ่ในระดับอื่นนอกเหนือจากระดับหมู่บ้านควย โดยเฉพาะถ้าเป็นผู้ใหญ่บ้านหรืออยู่ช่วยผู้ใหญ่บ้านควยแล้ว โอกาสที่จะติดต่อกับนายอำเภอจึงมีมากกว่าตำแหน่งอื่น ๆ

ส่วนบุคคลสำคัญในระดับจังหวัดนั้น สำหรับผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ของสมาชิกรู้จักทั้งชื่อและรู้จักตัว (ตารางที่ ๒๒) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในระหว่างออกไปรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษานี้ เป็นระยะที่เพิ่งเสร็จสิ้นการเลือกตั้งทั่วประเทศไปไม่เท่าไร ประกอบกับผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะนายทวีช กลิ่นประทุม เป็นผู้ที่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งโรงพยาบาลหนองโพ ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยตลอด ทำให้ราษฎรทั้งหลาย โดยเฉพาะที่เป็นสมาชิกสหกรณ์รู้จักดี อย่างไรก็ตามกลุ่มที่ ๓ มีอัตราส่วนของผู้ที่รู้จักมากที่สุดและผู้ที่มีตำแหน่งมีอัตราส่วนในการรู้จักมากกว่าที่ไม่มีตำแหน่ง ซึ่งเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่ ๑ สำหรับผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรีนั้นร้อยละ ๕๑.๘ สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ไม่รู้จักเลย (ตารางที่ ๒๓) กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่ไม่รู้จักน้อยที่สุด และอีกกลุ่มนี้อีกเช่นเดียวกันที่มีอัตราส่วนของการรู้จักทั้งชื่อและรู้จักตัวสูงกว่าหน้าตาเป็นอย่างไรมากที่สุดกว่าทุก ๆ กลุ่ม และผู้ที่ไม่มีตำแหน่งใดอย่างหนึ่ง มีอัตราส่วนของการรู้จักมากกว่าผู้ที่ไม่มีตำแหน่ง การที่สมาชิกส่วนใหญ่ไม่รู้จักผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นอธิบายได้ว่า เป็นเพราะสมาชิกไม่ได้เข้าไปติดต่อกับของควยทางผู้ว่าราชการจังหวัดเองก็คาดได้ว่าไม่ได้ออกมาเยี่ยมเยียนราษฎรตามอำเภอเพราะให้เป็นเรื่องในความรับผิดชอบของอำเภอแต่ละอำเภอไป ประกอบกับหน้าที่ราชการของผู้ว่าราชการจังหวัดคงมีมากควย

ตารางที่ ๒๑ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่รู้จักนายอำเภอ จำแนกตามสถานภาพและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การรู้จักนายอำเภอ	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	สถานภาพ			สถานภาพ			สถานภาพ					
	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม
รู้จักชื่อ รู้จักหน้าตา	๘๐.๐ (๒)	๒๔.๘ (๑๐)	๒๖.๑ (๑๒)	๒๕.๐ (๒)	๑๖.๓ (๖)	๑๘.๒ (๘)	๕๐.๐ (๖)	๒๔.๐ (๖)	๓๒.๘ (๑๒)	๕๐.๐ (๑๐)	๒๑.๖ (๒๒)	๒๕.๒ (๓๒)
เคยได้ยินแต่ชื่อ ไม่รู้จักหน้าตา					๕.๖ (๒)	๘.๕ (๒)					๑.๘ (๒)	๑.๖ (๒)
รู้จักแต่ตัวไม่รู้จักชื่อ	๒๐.๐ (๑)	๒๖.๘ (๑๑)	๒๖.๑ (๑๒)	๑๒.๕ (๑)	๓๖.๑ (๑๓)	๓๑.๘ (๑๔)	๑๖.๓ (๒)	๑๒.๐ (๓)	๑๓.๕ (๕)	๑๖.๐ (๔)	๒๖.๕ (๒๓)	๓๒.๓ (๓๑)
ไม่รู้จักเลย	๒๐.๐ (๑)	๓๑.๓ (๑๓)	๓๐.๘ (๑๔)		๒๒.๒ (๘)	๑๘.๒ (๘)		๒๔.๐ (๖)	๑๖.๒ (๖)	๘.๐ (๑)	๒๖.๕ (๒๓)	๒๒.๐ (๒๘)
คนใหม่ไม่รู้จักเลย คนเก่าพอรู้จักบาง	๒๐.๐ (๑)	๑๓.๑ (๓)	๑๓.๘ (๘)	๖๒.๕ (๕)	๑๘.๘ (๓)	๒๓.๓ (๑๒)	๓๓.๓ (๔)	๕.๐ (๑)	๓๓.๘ (๑๔)	๕.๐ (๑)	๒๓.๕ (๒๔)	๒๖.๘ (๓๔)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๑๒๓)

ตารางที่ ๒๒ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่รู้จักผู้แทนจังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การรู้จักผู้แทน จังหวัดราชบุรี	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	สถานภาพ			สถานภาพ			สถานภาพ			รวม		
	มีค่า แห่ง	ไม่มี	รวม	มีค่า แห่ง	ไม่มี	รวม	มีค่า แห่ง	ไม่มี	รวม	มีค่า แห่ง	ไม่มี	รวม
รู้จักชื่อรู้จักตัว	๑๐๐.๐ (๕)	๒๓.๕ (๒๖)	๒๓.๕ (๓๑)	๗๕.๐ (๖)	๗๗.๘ (๒๔)	๗๗.๓ (๓๕)	๕๑.๗ (๑๑)	๘๘.๐ (๒๒)	๘๕.๒ (๓๓)	๘๘.๐ (๒๒)	๗๕.๕ (๗๖)	๗๗.๒ (๕๘)
เคยไปคุยแต่ชื่อ ไม่รู้จักหน้าตา		๑๕.๕ (๘)	๑๗.๕ (๘)	๒๕.๐ (๒)	๑๓.๕ (๕)	๑๕.๕ (๗)		๑๒.๐ (๓)	๘.๑ (๓)	๘.๐ (๒)	๑๕.๗ (๑๖)	๑๕.๒ (๑๘)
รู้จักแต่ตัว ไม่รู้จักชื่อ					๒.๘ (๑)	๒.๓ (๑)					๐.๕ (๑)	๐.๗ (๑)
ไม่รู้จักเลย		๑๗.๑ (๗)	๑๕.๒ (๗)		๕.๖ (๒)	๕.๕ (๒)	๘.๓ (๑)		๒.๗ (๑)	๕.๐ (๑)	๘.๘ (๕)	๗.๕ (๑๐)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๔๕)	๑๐๐.๐ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ตารางที่ ๒๓ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่รู้จักผู้ว่าฯ จำแนกตามสถานภาพและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การรู้จักผู้ว่า ราชการจังหวัด	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	สถานภาพ			สถานภาพ			สถานภาพ					
	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มี	ไม่มี	รวม
รู้จักขอ รู้จัก หนาคา	๖๐.๐ (๓)	๘.๘ (๘)	๑๕.๒ (๗)	๑๒.๕ (๑)	๑๓.๘ (๕)	๑๓.๖ (๖)	๗๕.๐ (๕)	๘๘.๐ (๑๒)	๕๖.๘ (๒๑)	๕๒.๐ (๑๓)	๒๐.๖ (๒๑)	๒๖.๘ (๓๘)
เคยไต่บันไดขอ ไม่รู้จักหนาคา		๒.๘ (๑)	๒.๒ (๑)	๒๕.๐ (๒)	๘.๓ (๓)	๑๑.๘ (๕)	๘.๓ (๑)	๘.๐ (๑)	๕.๘ (๒)	๑๒.๐ (๓)	๘.๘ (๕)	๖.๓ (๘)
รู้จักแต่ตัว ไม่รู้จักขอ		๗.๓ (๓)	๖.๕ (๓)		๘.๓ (๓)	๖.๘ (๓)		๑๒.๐ (๓)	๘.๑ (๓)		๘.๘ (๕)	๗.๑ (๕)
ไม่รู้จักเลย	๕๐.๐ (๒)	๗๕.๖ (๓๑)	๗๑.๗ (๓๓)	๕๐.๐ (๘)	๖๑.๑ (๒๒)	๕๘.๑ (๒๖)	๘.๓ (๑)	๒๘.๐ (๖)	๑๘.๘ (๗)	๒๘.๐ (๗)	๕๗.๘ (๕๘)	๕๑.๘ (๖๖)
คนใหม่ไม่รู้จักเลย คนเก่าพอรู้จักบาง		๘.๘ (๒)	๘.๓ (๒)	๑๒.๕ (๑)	๘.๓ (๓)	๘.๑ (๘)	๘.๓ (๑)	๑๒.๐ (๓)	๑๐.๘ (๘)	๘.๐ (๒)	๗.๘ (๘)	๗.๘ (๑๐)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๘๑)	๑๐๐.๐ (๘๖)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๘๘)	๑๐๐.๐ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

นอกเหนือไปจากการรู้จักบุคคลสำคัญในระดับต่าง ๆ แล้ว ยังได้ถามถึงสมาชิกสหกรณ์ว่ามีใครมาหาขอความช่วยเหลือบ้างหรือไม่ จากตารางที่ ๒๔ จะเห็นได้ว่ากลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่มีผู้มาหาขอความช่วยเหลือมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มที่ ๒ และ ๑ ตามลำดับ และผู้ที่ทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นผู้ที่มีคนมาหาขอความช่วยเหลือมากกว่าผู้ที่ไม่มีตำแหน่งใด ๆ ยกเว้นในกลุ่มที่ ๒ การที่กลุ่มที่ ๓ มีผู้มาหาขอความช่วยเหลือมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อธิบายได้ว่า กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่เลี้ยงวัวนม เป็นกลุ่มแรก และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงวัวนมมานาน ผู้ที่มาหาขอความช่วยเหลือนั้นส่วนมากก็มาขอคำแนะนำหรือมาปรึกษาเรื่องวัวนมที่ตนจะเลี้ยงหรือที่เลี้ยงอยู่แล้ว เวลาเกิดข้อขัดข้องอะไร ก็มักจะไปหาผู้ที่เลี้ยงวัวนมมานานกว่าหรือเป็นผู้ที่รู้เรื่องวัวนมเป็นอย่างดี ซึ่งก็จะได้แก่ผู้ที่เลี้ยงมานานและเลี้ยงมาก่อนกลุ่มคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน

การศึกษาสื่อสื่อสาร

ในการศึกษาเรื่องการศึกษาสื่อสื่อสารของสมาชิกสหกรณ์ที่เป็นตัวอย่างครั้งนี้ ศึกษาจากคำตอบที่สมาชิกตอบในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ

๑. ความถี่ในการไปตลาดในตัวอำเภอ
๒. ความถี่ในการไปตัวจังหวัดชลบุรี
๓. ความถี่ในการไปจังหวัดอื่น ๆ
๔. ความถี่ในการไปกรุงเทพฯ

นอกเหนือจากการออกไปศึกษาสื่อสื่อสารกับคนนอกชุมชนในสถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังได้ถามสมาชิกถึงการอ่านหนังสือพิมพ์รวมทั้งหนังสืออื่น ๆ ด้วย รวมทั้งการศึกษาสื่อสื่อสารด้วยเครื่องมืออย่างอื่น ๆ เช่น การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ การไปสหภาพยนต์ นอกเหนือจากนั้นแล้วการรู้จักบุคคลสำคัญต่าง ๆ ทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ก็จะเป็นข้อมูลที่จะนำมาพิจารณาในการศึกษาสื่อสื่อสารของสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ด้วย โดยมีสมมติฐานเบื้องต้นว่า กลุ่มคนที่

ตารางที่ ๒๔ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่มีคนมาหาขอความช่วยเหลือ จำแนกตามสถานภาพและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การมีคนมาหาขอ ความช่วยเหลือ	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	สถานภาพ			สถานภาพ			สถานภาพ					
	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มีตำแหน่ง	ไม่มี	รวม	มี	ไม่มี	รวม
มี	๘๐.๐ (๔)	๓๑.๓ (๑๓)	๓๓.๐ (๑๓)	๓๓.๕ (๓)	๕๕.๕ (๑๖)	๓๓.๒ (๑๕)	๕๑.๓ (๑๑)	๕๖.๐ (๑๕)	๖๓.๖ (๒๕)	๗๒.๐ (๑๘)	๕๓.๒ (๕๓)	๕๘.๐ (๖๑)
ไม่มี	๒๐.๐ (๑)	๖๘.๗ (๒๘)	๖๗.๐ (๒๕)	๖๖.๕ (๕)	๕๕.๖ (๒๐)	๕๖.๘ (๒๕)	๔.๗ (๑)	๔๔.๐ (๑๑)	๓๖.๔ (๑๒)	๒๘.๐ (๓)	๕๓.๘ (๕๕)	๕๑.๕ (๖๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๔๐)	๑๐๐.๐ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีการติดต่อสื่อสารมาก รัฐบาลต่าง ๆ มาก น่าจะเป็นผู้ที่ยอมรับของใหม่ได้เร็วกว่าผู้ที่ไม่ค่อยมีการติดต่อสื่อสาร หรือ รัฐบาลต่าง ๆ น้อย

โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ลักษณะของผู้นำของใหม่จะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น เป็นผู้ริเริ่มข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนได้มากกว่าคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน จากการศึกษาเรื่อง Innovations in Ubol Changwad ของ USOM พบว่า กลุ่มคนที่เป็นผู้นำของใหม่นี้มีการอ่านข่าวสารของรัฐบาล มีการหาแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับของใหม่ทางการ เกษตรมากกว่ากลุ่มคนที่ไม่ใช่ผู้นำของใหม่ นอกจากนั้น การที่จะยอมรับแนวความคิดใหม่ ๆ หรือของใหม่ไปปฏิบัติใ้ค้ต้องรู้ข่าวสารในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี จากการศึกษาลักษณะการรับของใหม่ในหมู่บ้านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปรากฏว่า ชาวนาที่มีการเปลี่ยนแปลงรับของใหม่คน เกษตรกรรม ได้รับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับของใหม่จากก้านซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่นมากที่สุด แหล่งข่าวนอกเหนือจากนี้พบว่า ชาวนาในชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้เขตเมืองหรือเขตอำเภอมีโอกาสได้รับทราบเรื่องราวจากเกษตรอำเภอ หรือตัวแทนขายผลิตภัณฑ์คน เกษตรของ บริษัทเอกชนที่เข้าไปสาธิตวิธีการใช้ของใหม่ในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีการคมนาคมสะดวก ส่วนชุมชนที่อยู่ห่างไกลทางคมนาคม ชาวนาจะได้รับทราบข่าวสารต่าง ๆ จากเพื่อนบ้านหรือได้จากประสบการณ์ขณะที่ออกไปนอกหมู่บ้าน ^๒ จากการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่าที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ใกล้ถนนใหญ่ จึงมีการคมนาคมสะดวกที่จะติดต่อยังอำเภอใกล้เคียงและตัวจังหวัดได้เป็นอย่างดี โดยมีรถเมล์เล็กวิ่งติดต่อระหว่างอำเภอบ้านโป่งและอำเภอโพธาราม นอกจากนั้นก็ยังมีรถโดยสารประจำทางวิ่งระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ใกล้เคียงอีกด้วย

^๑ Research Division/USOM, Innovations in Ubol Changwad, p. 1-3.

^๒ สิริณภรณ์ เชนธุรากุล, เรื่องเดิม, บทคัดย่อ.

คอขอลถามสมาชิกถึงการ เดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ปรากฏว่า (ดูตารางที่ ๒๕ - ๒๘) สมาชิกส่วนใหญ่ที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาได้มีการ เดินทางไปยังตลาด ในตัวอำเภอ ตัวจังหวัดราชบุรีและกรุงเทพฯ เป็นประจำ ส่วนการไปจังหวัดอื่น ๆ นั้นไม่ค่อยไปกันมากนัก จังหวัดอื่น ๆ ในที่นี้ส่วนใหญ่สมาชิกฯ มักจะไปจังหวัดใกล้เคียงกับจังหวัดราชบุรีมากถึงร้อยละ ๕๕.๔ จังหวัดใกล้เคียงราชบุรีได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครปฐม ส่วนจังหวัดสมุทรสาคร และสมุทรสงครามนั้นสมาชิกไม่ค่อยได้ไปกัน จากตารางที่ ๒๕ - ๒๖ จะเห็นได้ว่ากลุ่มที่ ๓ มีอัตราส่วนในการไปตลาดในตัวอำเภอและจังหวัดราชบุรีมากที่สุด เมื่อพิจารณาถึง รัศมีอายุก็พบว่า ผู้ที่อายุ ๒๐ - ๓๙ ปี มีอัตราส่วนในการไปตลาดในตัวอำเภอ มากกว่าผู้ที่อายุ ๔๐ ปีขึ้นไปในทุก ๆ กลุ่ม แต่สำหรับการไปจังหวัดราชบุรีแล้วกลับ ตรงกันข้าม (ตารางที่ ๒๖) กล่าวคือ ผู้ที่อายุ ๔๐ ปีขึ้นไป มีอัตราส่วนในการไปจังหวัดราชบุรีมากกว่ากลุ่มอายุ ๒๐ - ๓๙ ปี ยกเว้นในกลุ่มที่ ๑ การที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่าผู้ที่ไปตัวจังหวัดราชบุรีนั้นส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๒.๓ ไปเพื่อธุระเรื่องเงิน ซึ่งในการนี้ควร เป็นธุระของผู้ใหญ่มากกว่า ส่วนผู้ที่รัศมีอายุ ๒๐ - ๓๙ ปี ไปตลาดในตัวอำเภอมากกว่าคนที่รัศมีอายุสูงกวานั้น เป็นเพราะตลาดในตัวอำเภอตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากหมู่บ้านนัก สะดวกในการเดินทางติดต่อ และคนหนุ่มสาวมีความคล่องตัวในการ เดินทางมากกว่าคนที่รัศมีอายุมาก สมาชิกส่วนใหญ่ที่ไปตลาดในตัวอำเภอร้อยละ ๖๒.๔ ตอบว่าไปซื้อของ รองลงไปร้อยละ ๒๕ ไปธุระ ซึ่งไม่ใช่ ระบุว่าจะเรื่องอะไร อย่างไรก็ตามตัวเลขที่น่าสนใจก็คือว่าร้อยละ ๑๑.๓ ไปตลาดในตัวอำเภอเพื่อค้าขายและทำธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัยของผู้ที่จะต้องวิ่งเต้นค้าขายระหว่างอำเภอกับหมู่บ้านได้นั้นควร จะอยู่ในวัยที่อายุไม่มากนัก ซึ่งยังมีความคล่องตัวในการ เดินทาง

สำหรับการไปจังหวัดอื่น ๆ และการไปกรุงเทพฯ นั้น (ตารางที่ ๒๗ - ๒๘) กลับมีอัตราส่วนที่ตรงข้ามกับอัตราส่วนในการ ไปที่อื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว นั่นคือ แทนที่จะเป็นกลุ่มที่ ๓ ที่มีอัตราส่วนในการ ไปเป็นประจำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด กลับปรากฏว่าเป็นกลุ่มที่ ๒ ซึ่งเลี้ยงโคนมนานรองลงมาคือ ๔ - ๖ ปี เป็นกลุ่ม

ตารางที่ ๒๕ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปตลาดในครัวอำเภอ จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปตลาดใน ครัวอำเภอ	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ			รวม		
	๒๐-๓๙	๔๐ #	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ #	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ #	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ #	รวม
เคยไปเป็นประจำ	๕๘.๑ (๑๓)	๕๘.๓ (๑๔)	๕๘.๓ (๒๓)	๗๒.๗ (๑๖)	๖๘.๒ (๑๕)	๗๐.๕ (๓๑)	๘๕.๗ (๖)	๗๓.๓ (๒๒)	๗๕.๗ (๒๘)	๖๘.๖ (๓๕)	๖๗.๑ (๕๑)	๖๗.๗ (๘๖)
นาน ๆ ไปที่ ไม่ค่อยไป	๓๖.๕ (๘)	๔๑.๗ (๑๐)	๓๙.๑ (๑๘)	๒๗.๓ (๖)	๓๑.๒ (๗)	๒๙.๕ (๑๓)	๑๘.๓ (๑)	๒๖.๗ (๘)	๒๘.๓ (๕)	๒๙.๘ (๑๕)	๓๒.๘ (๒๕)	๓๑.๕ (๔๐)
ไม่เคยไป	๕.๕ (๑)		๒.๒ (๑)							๑.๘ (๑)		๐.๘ (๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๓)

ตารางที่ ๒๖ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปจังหวัดราชบุรี จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

ตัวจังหวัดราชบุรี	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ					
	๒๐-๓๙	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๙	๔๐ +	รวม
เคยเป็นประจำ	๕๔.๕ (๑๒)	๒๕.๐ (๖)	๓๙.๑ (๑๘)	๕๕.๕ (๑๐)	๕๐.๐ (๑๑)	๕๓.๓ (๒๑)	๒๕.๖ (๒)	๕๓.๓ (๑๖)	๕๕.๖ (๑๘)	๕๓.๑ (๒๔)	๕๓.๔ (๓๓)	๕๔.๙ (๕๓)
นาน ๆ ไปที	๓๖.๔ (๘)	๕๔.๒ (๑๓)	๕๕.๓ (๒๑)	๕๕.๕ (๑๐)	๕๕.๕ (๑๐)	๕๕.๕ (๒๐)	๕๓.๑ (๔)	๕๓.๓ (๑๓)	๕๕.๙ (๑๓)	๕๓.๑ (๒๒)	๕๓.๔ (๓๖)	๕๕.๓ (๕๘)
ไม่เคยไป	๙.๑ (๒)	๒๐.๘ (๕)	๑๕.๖ (๓)	๙.๑ (๒)	๕.๕ (๑)	๖.๘ (๓)	๑๔.๓ (๑)	๓.๓ (๑)	๕.๔ (๒)	๙.๘ (๕)	๙.๒ (๓)	๙.๔ (๑๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๓)

ตารางที่ ๒๓ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปจังหวัดอื่น จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปจังหวัดอื่น	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ			รวม		
	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม
เคยไปประจำ	๒๒.๗ (๕)	๑๒.๕ (๓)	๑๗.๕ (๘)	๒๒.๗ (๕)	๓๖.๕ (๘)	๒๙.๕ (๑๓)	๑๕.๓ (๑)	๒๓.๓ (๗)	๒๑.๖ (๘)	๒๑.๖ (๑๑)	๒๓.๗ (๑๘)	๒๒.๘ (๒๙)
นาน ๆ ไปที่	๖๘.๒ (๑๕)	๕๕.๘ (๑๑)	๕๖.๕ (๒๖)	๖๓.๖ (๑๕)	๓๖.๕ (๘)	๕๐.๐ (๒๒)	๕๗.๑ (๕)	๗๐.๐ (๒๑)	๖๗.๖ (๒๕)	๖๕.๗ (๓๓)	๕๒.๖ (๕๐)	๕๗.๕ (๗๓)
ไม่เคยไป	๙.๑ (๒)	๔๑.๗ (๑๐)	๒๖.๑ (๑๒)	๑๓.๖ (๓)	๒๗.๓ (๖)	๒๐.๕ (๙)	๒๘.๖ (๒)	๖.๗ (๒)	๑๐.๘ (๕)	๑๓.๗ (๗)	๒๓.๗ (๑๘)	๑๙.๗ (๒๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๕๕)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ตารางที่ ๒ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่ไปกรุงเทพฯ จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การไปกรุงเทพฯ	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ			รวม		
	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม	๒๐-๓๙	๔๐+	รวม
เคยไปเป็นประจำ	๕๐.๐ (๑๑)	๕๐.๐ (๑๒)	๕๐.๐ (๒๓)	๘๑.๘ (๑๘)	๖๓.๖ (๑๔)	๗๒.๗ (๓๒)	๗๑.๔ (๕)	๖๖.๗ (๒๐)	๖๗.๖ (๒๕)	๖๖.๗ (๓๔)	๖๐.๕ (๔๖)	๖๒.๙ (๘๐)
นาน ๆ ไปที	๔๕.๕ (๑๐)	๔๑.๗ (๑๐)	๔๓.๕ (๒๐)	๑๘.๒ (๔)	๒๗.๓ (๖)	๒๒.๗ (๑๐)	๒๘.๖ (๒)	๒๖.๗ (๘)	๒๗.๐ (๑๐)	๓๑.๔ (๑๖)	๓๑.๖ (๒๔)	๓๑.๕ (๔๐)
ไม่เคยไป	๔.๕ (๑)	๘.๓ (๒)	๖.๕ (๓)		๕.๑ (๒)	๔.๕ (๒)		๖.๗ (๒)	๕.๔ (๒)	๑.๙ (๑)	๗.๙ (๖)	๕.๕ (๗)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ที่มี การไปเป็นประจำมากที่สุด แต่ในอัตราส่วนที่แตกต่างจากกลุ่มที่ ๓ ไม่ถึงร้อยละ ๘ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงระดับอายุในแต่ละกลุ่มพบว่า ผู้ที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป มีอัตราส่วนในการไปจังหวัดอื่น ๆ สูงกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่าในทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มที่ ๑ ส่วนการไปกรุงเทพฯ นั้นกลับกัน คือผู้ที่มีอายุ ๒๐ - ๓๕ ปี มีอัตราส่วนในการไป สูงกว่าผู้ที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป จะสังเกตได้ว่าการไปจังหวัดอื่น ๆ นั้น มีอัตราส่วน ของผู้ที่ตอบว่านาน ๆ ไปที่มากที่สุด ซึ่งครั้งสุดท้ายที่ไปก็ผ่านมานานแล้ว ประมาณ ๕ - ๖ ปี หรือกว่านั้นสำหรับบางคน อย่างไรก็ตามกลุ่มที่ ๓ ซึ่งเลี้ยงโคนม นานที่สุดมีอัตราส่วนของการไม่เคยไปจังหวัดอื่นน้อยที่สุด คือเพียงร้อยละ ๑๐.๘ เท่านั้น การที่มีความแตกต่างในเรื่องอายุกับการไปสถานที่ต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ อธิบายได้ว่า การที่ผู้ที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป ไปจังหวัดอื่น ๆ มากกว่ากลุ่มผู้ที่มีอายุ น้อยทั้งนี้เป็นเพราะสมาชิกส่วนใหญ่เคยไปทำงานในจังหวัดนั้น ๆ มาก่อน ซึ่งมีมาก ถึงร้อยละ ๓๕.๓ ผู้ที่มีอายุมากย่อมมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ดังนั้น โอกาสที่จะทำงานหลายแห่งหรือการโยกย้ายงานย่อมมีมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย นอก เหนือจากนั้นแล้วก็ยังไปเยี่ยมญาติ ไปธุระ รวมทั้งไปเพื่อทำการค้า และที่สำคัญ ไปเพื่อเกี่ยวหญ้าให้โคนมอีกในอัตราส่วนที่เท่า ๆ กัน คือร้อยละ ๕

ส่วนการไปกรุงเทพฯ ของสมาชิกที่เป็นตัวอย่างนั้นจะเห็นได้ว่ามีอัตรา ส่วนที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับการไปคิศจังหวัดอื่น ๆ และถึงแม้ว่ากลุ่มผู้ที่มีอายุ ๒๐ - ๓๕ ปีจะมีอัตราส่วนในการไปมากกว่าผู้ที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปก็ตาม ผู้ที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปก็ยังคงมีอัตราส่วนในการไปกรุงเทพฯ เป็นประจำในอัตราส่วนสูงมาก เมื่อ เทียบกับสมาชิกที่ไปจังหวัดอื่น ๆ ในแต่ละกลุ่มที่ระดับอายุเดียวกัน การที่สมาชิกฯ ไปกรุงเทพฯ กันมากนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องผิดปกติแต่อย่างใด ได้กล่าวแล้วว่าหนองโพ เป็นตำบลที่อยู่ติดถนนใหญ่ ซึ่งมีถนนสายสำคัญ ๆ ผ่านถึง ๒ สายคือถนนเพชรเกษม และถนนสายธนบุรี - ปากท่อ ตัดผ่านกลางตำบล ดังนั้นจึงเป็นการสะดวกกับชาว บ้านที่จะคิศจังหวัดใกล้เคียงและไกลออกไปได้สะดวก ประกอบกับกรุงเทพฯ ก็ไม่ห่างไกลจากหนองโพมาก ระยะทางระหว่างกรุงเทพฯ - หนองโพ ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร เท่านั้น นอกจากนี้สาเหตุของการไปกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ของสมาชิก

มากถึงร้อยละ ๓๒.๓ ไปเพื่อเกี่ยวหญ้าให้โคแม่ที่ตนเลี้ยง เนื่องจากในช่วงที่ออกไป
เก็บขอมูลนั้นเป็นระหว่างฤดูร้อนในเดือนเมษายน ซึ่งอุปสรรคอย่างหนึ่งของชาวบ้าน
ที่เลี้ยงโคแม่ก็คือไม่มีหญ้าให้วัวกิน เนื่องจากเป็นหน้าแล้งหญ้าก็แห้งตายหมด และ
ขึ้นไม่ทันเป็นอาหารให้วัว ชาวบ้านส่วนมากก็ต้องชวนชวายเป็นไปหาหญ้า เก็บหญ้าจาก
ที่อื่นซึ่งไกลออกไปเพื่อมาเลี้ยงวัวของตนเอง ซึ่งรวมถึงการไปจังหวัดใกล้เคียง
ไปกรุงเทพฯ เพื่อที่จะผ่านไปยังปทุมธานี หรือเขตชานเมืองที่มีหญ้าขึ้นมาก ๆ ค่าย
นี้เป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้คนหนุ่มสาวต้องไปกรุงเทพฯ เป็นประจำใน
อัตราส่วนที่มากกว่าคนมีอายุ ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มีอายุมากกว่าก็จำเป็นต้องออกไป
เพื่อหาหญ้าให้วัวของตนด้วยเหมือนกัน จึงทำให้มีอัตราส่วนการไปกรุงเทพฯ เป็น
ประจำค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับการไปจังหวัดอื่น ๆ ในระดับอายุเดียวกัน อย่างไรก็ตาม
ก็ตามมีผู้ตอบว่าไปกรุงเทพฯ เพื่อที่จะไปเที่ยวที่นั่นสูงถึงร้อยละ ๑๘.๗ ซึ่งน่าจะ
เป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้ที่มีอายุน้อยไปกรุงเทพฯ มากกว่าผู้ที่มีอายุสูง ๕๐ ปีขึ้นไป

นอกเหนือจากการเข้าถึงการศึกษาคือกับชุมชนนอกหมู่บ้านของสมาชิกฯ ดัง
ได้กล่าวมาแล้ว ยังได้เข้าถึงการใช้สื่อมวลชนของสมาชิกด้วย นั่นคือดูพฤติกรรมใน
การอ่านหนังสือพิมพ์ หนังสือรายสัปดาห์ และหนังสือหรือเอกสารที่แนะนำในเรื่อง
การเลี้ยงโคแม่ ในการศึกษาเรื่องนี้ได้นำตัวแปรในเรื่องระดับการศึกษาเข้ามา
เกี่ยวข้องด้วย จากข้อมูลการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓
จังหวัดราชบุรี ปรากฏว่าประชากรอายุ ๑๐ ปีขึ้นไปที่อ่านออกเขียนได้มีร้อยละ
๘๒^๑ และเมื่อแยกตามระดับการศึกษา ประชากรตั้งแต่อายุ ๖ ปีขึ้นไป ปรากฏ

---

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓
จังหวัดราชบุรี, (กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การชายและการซื้อแห่งประเทศไทย,
๒๕๑๖), หน้า ๒๒.

ว่าประชากรชายที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษามีร้อยละ ๘๘.๗ ในขณะที่ประชากรหญิงมีร้อยละ ๙๒.๘ แต่เมื่อถึงระดับมัธยมศึกษา ประชากรชายมีอัตราส่วนร้อยละ ๗.๗ หญิงร้อยละ ๔.๖ ส่วนระดับมหาวิทยาลัยนั้นทั้งชายและหญิงมีอัตราส่วนไม่ถึงร้อยละ ๑^๑ สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ปรากฏว่าร้อยละ ๘๘.๒ ของสมาชิกที่เป็นตัวอย่างมีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ ร้อยละ ๔.๕ ที่เรียนวัดและโรงเรียนประชาบาล ๔ ที่เหลืออยู่นั้นเป็นผู้ที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ ขึ้นไป ในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละ ๒.๓ เท่านั้นที่มีการศึกษาระดับ ม.ศ. ๔ ขึ้นไป ส่วนมากเป็นระดับอาชีวศึกษามากกว่าระดับมหาวิทยาลัย เพราะฉะนั้นในการทำตารางจึงได้รวมตัวอย่างที่มีการศึกษาค่ากว่า ป. ๔ และระดับ ป. ๔ เข้าไว้ด้วยกัน ที่เหลืออยู่นั้นก็รวมอยู่ในคอลัมน์เดียวกันหมด เนื่องจากจำนวนตัวอย่างมีน้อย ถ้าจะกระจายออกไปตามระดับการศึกษาแล้ว จะทำให้ตัวเลขในแต่ละช่วงกระจายมากเกินไปจนไม่สามารถที่จะวิเคราะห์ให้เห็นความแตกต่างได้แต่อย่างไรก็ตามแม้จะได้นำเข้าไว้แล้วในลักษณะนี้ แต่ตัวอย่างส่วนมากก็มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ เพราะฉะนั้นความแตกต่างในเรื่องระดับการศึกษาที่จะสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ อาจไม่เด่นชัดเท่าที่ควร

จากข้อมูลโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย พบว่ากว่าครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนในชนบทไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์และนิตยสารร้อยละ ๕ อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำวัน^๒ และจากการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารในชนบทที่อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่าผู้ที่ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์จำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวน

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘ - ๓๑.

^๒ สถาบันประชากรศาสตร์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๖.

ตัวอย่างทั้งหมด และผู้ที่ให้คำตอบว่าอ่านหนังสือพิมพ์รายวันทุกวันมีเพียงร้อยละ

๘.๘ เท่านั้น จากการศึกษาสมาชิกที่เป็นตัวอย่างครั้งนี้ ปรากฏว่ามีสมาชิกที่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำมากถึงร้อยละ ๖๔.๖ (ตารางที่ ๒๕) ในจำนวนนี้มีผู้ที่อ่านทุกวันเป็นอัตราส่วนร้อยละ ๔๒.๘ นอกนั้นเป็นประเภทที่อ่าน ๓ - ๔ วันต่อสัปดาห์ อย่างไรก็ตามมีผู้ที่ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์เลยในอัตราส่วนร้อยละ ๑๓.๔

เมื่อพิจารณาลักษณะการอ่านหนังสือพิมพ์ในแต่ละกลุ่มจะเห็นว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับตั้งแต่ระดับปีที่ ๕ ขึ้นไป มีแนวโน้มอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า ยกเว้นในกลุ่มที่ ๒ ที่เลี้ยงโคนม ๔ - ๖ ปี ที่ผู้มีการศึกษาในระดับประถม ๔ มีการอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า ขอให้สังเกตตัวเลขของสมาชิกที่ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์เลยในกลุ่มที่ ๑ มีมากที่สุด และกลุ่มที่ ๓ มีน้อยที่สุด ส่วนการอ่านหนังสือรายสัปดาห์นั้น (ตารางที่ ๓๐) จะเห็นว่าอัตราส่วนในการอ่านของสมาชิกตรงข้ามกับการอ่านหนังสือพิมพ์เลยที่เดียว คือสมาชิกจำนวนมากถึงร้อยละ ๘๗.๔ ที่ไม่เคยอ่าน มีเพียงร้อยละ ๗.๕ เท่านั้นที่อ่านเป็นประจำ ส่วนผู้ที่ตอบว่านาน ๆ อ่านครั้งนั้นแทบจะไม่มีความหมายอะไรเลย เพราะเกือบจะมีค่าเท่ากับไม่ได้อ่านนั่นเอง สำหรับการอ่านหนังสือรายสัปดาห์นั้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาอย่างมาก จะเห็นว่าอัตราส่วนของสมาชิกที่ไม่เคยอ่านหนังสือรายสัปดาห์นั้นสูงมากในหมู่สมาชิกที่เรียนวัดและมีการศึกษาระดับประถมปีที่ ๔ แต่จะลดลงอย่างรวดเร็วในหมู่สมาชิกที่มีการศึกษาสูงขึ้น พฤติกรรมในการอ่านของสมาชิกที่เป็นตัวอย่างครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงว่าหนังสือพิมพ์นั้นแพร่หลายมากกว่าหนังสือรายสัปดาห์ นอกจากนั้นแล้วปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือในเรื่องของราคาหนังสือน่าจะเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในขณะที่

เกศรินทร์ สุทธิไสย, พฤติกรรมการสื่อสารในชนบท : การสำรวจทางสังคม ณ อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, แผนกวิชาสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐), หน้า ๗๑.

ตารางที่ ๒๕ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่อ่านหนังสือพิมพ์ จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การอ่านหนังสือพิมพ์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา			รวม		
	เรียน วคป.๔	ตั้งแต่ ปีขึ้นไป	รวม	เรียน วคป.๔	ตั้งแต่ ปีขึ้นไป	รวม	เรียน วคป.๔	ตั้งแต่ ปีขึ้นไป	รวม	เรียน วคป.๔	ปี +	รวม
อ่านเป็นประจำ	๔๗.๕ (๑๘)	๘๗.๕ (๗)	๕๔.๓ (๒๕)	๗๓.๒ (๓๐)	๓๓.๓ (๑)	๗๐.๕ (๓๑)	๖๖.๗ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๕)	๗๖.๓ (๒๖)	๖๒.๕ (๗๐)	๘๐.๐ (๑๒)	๖๔.๖ (๘๒)
ไม่ค่อยได้อ่าน	๒๘.๕ (๑๑)	๑๒.๕ (๑)	๒๖.๑ (๑๒)	๑๕.๖ (๖)	๖๖.๗ (๒)	๑๘.๒ (๘)	๒๕.๒ (๘)		๒๑.๖ (๘)	๒๒.๓ (๒๕)	๒๐.๐ (๓)	๒๒.๐ (๒๘)
ไม่เคยอ่าน	๒๓.๗ (๕)		๑๕.๖ (๕)	๑๒.๒ (๕)		๑๑.๔ (๕)	๕.๑ (๓)		๘.๑ (๓)	๑๕.๒ (๑๗)		๑๓.๔ (๑๗)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ตารางที่ ๓๐ อัตราส่วนร่อยของสมาชิกที่อ่านหนังสือรายสัปดาห์ จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การอ่านหนังสือ รายสัปดาห์	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา					
	เรียน วคป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วคป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วคป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วคป.๔	ป.๕ ขึ้นไป	รวม
อ่านเป็นประจำ		๓๗.๕ (๓)	๖.๕ (๓)	๓.๓ (๓)	๓๓.๓ (๑)	๕.๑ (๔)	๖.๑ (๒)	๒๕.๐ (๑)	๘.๑ (๓)	๔.๕ (๕)	๓๓.๓ (๕)	๓๖.๕ (๑๐)
นาน ๆ อ่านครั้ง		๑๒.๕ (๑)	๒.๒ (๑)	๕.๘ (๔)	๕.๑ (๔)	๓.๐ (๑)	๒.๗ (๑)	๔.๕ (๕)	๖.๗ (๑)	๔.๗ (๑)	๕.๗ (๑)	๕.๗ (๖)
ไม่เคยอ่าน	๑๐๐.๐ (๓๘)	๕๐.๐ (๔)	๕๑.๓ (๔๒)	๘๒.๕ (๓๔)	๖๖.๗ (๒)	๘๑.๘ (๓๖)	๕๐.๕ (๓๐)	๗๕.๐ (๓)	๘๕.๒ (๓๓)	๕๑.๐ (๑๐๒)	๖๐.๐ (๕)	๘๗.๕ (๑๑๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๔)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๓)

หนังสือพิมพ์ราคามัธละ ๑.๕๐ บาท ก็สามารถซื้ออ่านได้ง่าย แต่สำหรับหนังสือรายสัปดาห์แล้วฉบับหนึ่งอย่างค่าสุคราค่า ๕ บาท และต้องซื้อต่อเนื่องทุกสัปดาห์ด้วย เพราะเรื่องที่ลงเป็นเรื่องยาวของอ่านต่อเนื่องเป็นเวลานานกว่าจะจบเรื่องหนึ่ง ในขณะที่หนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องซื้อเอง สามารถหาอ่านตามร้านกาแฟได้ทั่วไป ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ซื้ออ่านเอง แต่อาศัยอ่านจากร้านกาแฟ จากการศึกษาศึกษาพฤติกรรมในการสื่อสารในชนบทที่อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง ชี้ให้เห็นว่าส่วนใหญ่แล้วประชากรจะไม่เคยอ่านทั้งนิตยสารและหนังสือเล่ม ซึ่งมีจำนวนสูงถึงร้อยละ ๗๕.๒ และ ๖๖.๖ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่านิตยสารและหนังสือเล่ม ไม่ใช่สื่อที่แพร่หลายในสังคมชนบท^๑

ตอบคำถามเกี่ยวกับการอ่านหนังสือที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม (ตารางที่ ๓๑) ปรากฏว่ามีเพียงร้อยละ ๗.๘ เท่านั้นที่อ่านหนังสือประเภทนี้เป็นประจำ เมื่อพิจารณาแต่ละกลุ่มจะเห็นได้ว่า กลุ่มที่ ๓ ซึ่งมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคมนานที่สุด มีอัตราส่วนในการอ่านเป็นประจำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมดคือร้อยละ ๑๖.๒ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มที่ ๑ ที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงวัวน้อยที่สุดถึงร้อยละ ๑๔ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาขึ้นไป มีการอ่านมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่า ข้อที่น่าสังเกตก็คือว่าในกลุ่มที่ ๑ นั้น มีอัตราส่วนของผู้ที่ไม่เคยอ่านเลยสูงมากถึงร้อยละ ๓๔.๘ ในขณะที่กลุ่มที่ ๒ และ ๓ มีเพียงร้อยละ ๘.๑ และ ๘.๑ เท่านั้น ส่วนคำตอบที่ว่าเคยอ่านตามแต่จะมีโอกาสนั้น ได้สอบถามจากสมาชิกที่สัมภาษณ์ปรากฏว่าเคยอ่านจริง ๆ เท่าที่ตามมาก็เพียงครั้งหรือสองครั้งเท่านั้น จากนั้นก็ไม่เคยอ่านอีกเลย ดังนั้นถึงแม้ว่าจะมีสมาชิกเคยอ่านตามแต่โอกาส ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูงในทุก ๆ กลุ่มก็ตาม แต่ก็ไม่สู้จะมีความหมายในการวิเคราะห์เท่าใดนัก

ตารางที่ ๓๑ อัตรารายของสมาชิกที่อ่านหนังสือแนะนำเรื่องวีวี จำแนกตามการศึกษาและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การอ่านหนังสือ แนะนำเรื่องวีวี	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	การศึกษา			การศึกษา			การศึกษา					
	เรียน วศป.๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วศป.๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วศป.๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม	เรียน วศป.๔	ป. ๕ ขึ้นไป	รวม
เคยอ่านตามแต่ จะมีโอกาส อ่านเป็นประจำ	๒๐.๕ (๒๓)	๙๕.๐ (๖)	๒๓๐.๐ (๒๙)	๘๕.๘ (๓๕)	๒๖.๗ (๒)	๘๘.๑ (๓๗)	๙๕.๘ (๒๕)	๙๕.๐ (๓)	๙๕.๗ (๒๘)	๗๕.๑ (๘๓)	๓๓๐.๓ (๑๑)	๙๘.๐ (๕๘)
		๑๒.๕ (๑)	๒.๒ (๑)	๕.๘ (๒)	๓๓.๓ (๑)	๖.๘ (๓)	๑๕.๒ (๕)	๒๕.๐ (๑)	๑๖.๒ (๖)	๖.๓ (๗)	๒๐.๐ (๓)	๗.๘ (๑๐)
ไม่เคยอ่าน	๓๙.๕ (๑๕)	๑๒.๕ (๑)	๓๘.๘ (๑๖)	๘.๘ (๕)		๘.๑ (๕)	๘.๑ (๓)		๘.๑ (๓)	๑๕.๖ (๒๒)	๖.๗ (๑)	๑๘.๑ (๒๓)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๓)	๑๐๐.๐ (๕๕)	๑๐๐.๐ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

นอกจากสื่อมวลชนประเภทหนังสือต่าง ๆ แล้ว สื่อมวลชนอีกประเภทหนึ่งที่เข้าถึงคนจำนวนมาก ๆ ได้ในเวลาเดียวกันก็คือ วิทยุ โทรทัศน์ โดยเฉพาะวิทยุ ซึ่งประชาชนมีใช้กันอย่างแพร่หลาย ทำให้แม้แต่ในที่ซึ่งทางไกลไม่มีไฟฟ้าใช้ก็สามารถที่จะติดต่อกับประจำวันกับศูนย์กลางเมืองต่าง ๆ ที่ทันสมัย ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่สามารถที่จะติดต่อกันได้โดยอาศัยการกระจายเสียงทางวิทยุ วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่คนส่วนมากเข้าถึงและรับฟังบ่อยที่สุด ข้อมูลของสถาบันประชากรศาสตร์ พบว่าส่วนใหญ่ของหัวหน้าครัวเรือนชายในชนบทตอบว่า ฟังวิทยุทุกวัน และบ่อยกว่าร้อยละ ๑๐ ไม่เคยฟังวิทยุเลย^๑ ส่วนการวิจัยที่อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการรับฟังวิทยุ รับชมโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านหนังสือเล่ม แต่จะมีความสัมพันธ์กับการชมภาพยนตร์ การอ่านนิตยสาร และการอ่านแผ่นป้ายประกาศ^๒ สำหรับการศึกษาคั้งนี้ (ตารางที่ ๓๒) พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ฟังวิทยุเป็นประจำร้อยละ ๔๗.๔ ในบรรดากลุ่มต่าง ๆ กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มที่มีผู้ฟังมากที่สุด รองลงไปเป็นกลุ่มที่ ๓ จะเห็นว่าอัตราส่วนของผู้ที่ดูโทรทัศน์เป็นประจำน้อยกว่าผู้ที่ฟังวิทยุเป็นประจำกว่าเท่าตัว เมื่อพิจารณาระดับอายุในแต่ละกลุ่มจะเห็นว่า สมาชิกที่อยู่ในระดับอายุ ๒๐ - ๓๕ ปี มีการรับชมโทรทัศน์เป็นประจำในอัตราส่วนที่ลดลงตามจำนวนปีที่เลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น และในผู้ที่ระดับอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป กลับมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นในกลุ่มที่ ๒ และกลับลดลงไปอีกในกลุ่มที่ ๓ ที่น่าสนใจก็คือว่ากลุ่มที่ ๓ มีอัตราส่วนในการที่ไม่เคยดูวิทยุโทรทัศน์น้อยที่สุดคือ ๔.๑ ในขณะที่กลุ่มที่ ๑ มีอัตราส่วนในการไม่เคยดูสูงที่สุดถึงร้อยละ ๓๐.๔ อย่างไรก็ตามกลุ่มที่ดูวิทยุโทรทัศน์เป็นประจำมากที่สุดกลับเป็นกลุ่มที่ ๒ แต่อัตราส่วนไม่แตกต่างกันมากนักระหว่างผู้ที่เป็นประจำในกลุ่มที่ ๓ และกลุ่มที่ ๒

^๑ สถาบันประชากรศาสตร์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๖.

^๒ เกศรินทร์ สุทธิไสย, เรื่องเดิม, บทคัดย่อ.

ตารางที่ ๓๒ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิกที่พึงวิทยุ จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การพึงวิทยุ	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ			รวม		
	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม	๒๐-๓๕	๔๐ +	รวม
พึงเป็นประจำ	๓๓.๓ (๑๓)	๘๓.๕ (๒๑)	๘๒.๖ (๓๘)	๕๐.๙ (๒๐)	๕๕.๕ (๒๑)	๕๓.๒ (๔๑)	๓๑.๔ (๕)	๕๐.๐ (๒๓)	๘๖.๕ (๓๒)	๘๒.๔ (๔๒)	๕๐.๘ (๒๙)	๘๓.๔ (๑๑๑)
ไม่คอยไ้พึง	๒๒.๓ (๕)	๑๒.๕ (๓)	๑๓.๔ (๘)	๙.๑ (๒)	๕.๕ (๑)	๖.๘ (๓)	๒๘.๖ (๒)	๑๐.๐ (๓)	๑๓.๕ (๕)	๑๓.๖ (๕)	๕.๒ (๓)	๑๒.๖ (๑๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)

ตารางที่ ๓๓ อัตราส่วนร้อยละของสมาชิก ที่ดูทีวี. จำแนกตามอายุและจำนวนปีที่เลี้ยงวัว

การดูทีวี.	เลี้ยงวัว ๑ - ๓ ปี			เลี้ยงวัว ๔ - ๖ ปี			เลี้ยงวัว ๗ ปีขึ้นไป			รวม		
	อายุ			อายุ			อายุ					
	๒๐-๓๕	๔๐+	รวม	๒๐-๓๕	๔๐+	รวม	๒๐-๓๕	๔๐+	รวม	๒๐-๓๕	๔๐+	รวม
ดูเป็นประจำ	๔๐.๕ (๕)	๒๕.๐ (๖)	๓๒.๖ (๑๕)	๓๑.๘ (๗)	๕๕.๑ (๑๓)	๔๕.๕ (๒๐)	๒๘.๖ (๒)	๔๖.๗ (๑๔)	๓๓.๒ (๑๖)	๓๕.๓ (๑๘)	๓๓.๔ (๓๓)	๔๐.๒ (๕๑)
ไม่ค่อยใ้ดู	๓๑.๘ (๗)	๔๑.๗ (๑๐)	๓๗.๐ (๑๗)	๕๔.๕ (๑๒)	๓๖.๔ (๘)	๔๕.๕ (๒๐)	๗๑.๔ (๕)	๓๓.๓ (๑๓)	๔๘.๖ (๑๘)	๓๗.๑ (๒๔)	๔๐.๘ (๓๑)	๓๓.๓ (๕๕)
ไม่เคยดู	๒๗.๓ (๖)	๓๓.๓ (๘)	๓๐.๔ (๑๔)	๑๓.๖ (๓)	๔.๕ (๑)	๕.๑ (๔)	๑๐.๐ (๓)	๘.๑ (๓)	๑๗.๖ (๕)	๑๕.๘ (๑๒)	๑๖.๕ (๒๑)	
รวม	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๗)	๑๐๐.๐ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๗)